

די חסידישע פרשה

מאמרים על פרשיות השבוע ומועדי השנה
מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה ארץ הרים ובקעות למטר השמים וגו'
ביאור ענין כתוב זה ע"פ חסידות
יו"ל לש"פ עקב ה'תשע"ו

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציונים

שנה ה' / גליון רה

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושיש לבריאה

פתח דבר

לקראת שבת פ' עקב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'די חסידישע פרשה', והוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

בכדי להקל על הלומד והמעייין, הגהות כ"ק אדמו"ר הצ"צ נדפסו בתור הערות (באותיות כגון דא) בשולי הגליון ולא במקומם בגוף המאמר.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: rabbigelb@chassidusonline.org.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
לוי געלב

ח"י מנחם אב,
תשע"ו

להזמין או להקדיש את הגלינות הבאים או לשלוח הערות נא ליצור קשר עם לוי געלב 310-662-3437
או באימייל rabbigelb@chassidusonline.org

The Ma'amarim of LIKKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

נדפס באדיבות:

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-670

מאמר ד"ה
אריץ הרים ובקעות
לקומי תורה פרשת עקב דף יז

תוכן המאמר

5	אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעוֹת וְגו'.
23	הַמֶּאֱמָר בַּלְשׁוֹנוֹ כְּפִי שְׂמוּפִיעַ בַּלְקוּ"ת.

ב"ה. לקו"ת פ' עקב, ד"ה ארץ הרים ובקעות [יז, ג – יח, ב]

"אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעוֹת, לְמִטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁפֹּתָה מַיִם"^{2,3}

[פירוש פסוק זה לפי פשוטו הוא, שארץ ישראל, היא ארץ שיש בה הרים ובקעות, והכוונה לשבח את הארץ בכך שיש בה 'הרים' (שמשובח ההר מן המישור, שהמישור ב'בית כור' אתה זורע 'כור', אבל ההר, 'בית כור' ממנו חמשת כורין – ארבע מארבע שפועיו, ואחד בראש (רש"י)), וכן יש בה 'בקעות', מישור. ועוד, שארץ ישראל 'שותה מים' ממי גשמים הבאים מהשמים.

(1) הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו:

מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל ע' קלד.

בשינויים ותוספות הגהות באוה"ת עקב ע' תרכו. תרכט. חלק מהמאמר שבאוה"ת מיוסד על ד"ה והחיות רצוא ושוב הנדפס בסה"מ הנחות הר"פ ע' פב. ולכללות המאמר ראה גם כן ד"ה קטנתי תרכ"ג.

בתוך מאמר זה נכלל מאמר ד"ה לך ה' הגדולה משנת תקע"א שנמצאים הנחות שונות מהמאמר: נוסח א' במאמרי אדה"ז כתובים כרך ב' ע' רכד. הנחה ב' במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' קלד. הנחה ג' [של אדמו"ר האמצעי] באוה"ת וירא צ, א.

כנראה שכ"ק הצ"צ הרכיב שני מאמרים או ביאורים, אחד על פסוק לך ה' הגדולה, ומתיבת 'ומדת חסדו' לקוח מביאור ע"פ שחורה אני.

ראה ד"ה יביאו לבוש מלכות תרכ"ז ע' קצח ואילך.

(2) דברים יא, יא.

(3) (מענין 'ארץ הרים ובקעות' ברבות [במדרש רבה] סוף פרשת ראה. ובילקוט [שמעוני] בשם הספרי, ומענין: 'למטר השמים'. ברבות [פרשת] בראשית פי"ג (דמ"ז ב'). בשלח ר"פ כ"ה (קמ"א ג'). בקהלת רבה בפסוק 'והארץ לעולם עומדת'. וריש פרק 'כל הנחלים הולכים אל הים', גמרא פרק קמא דתענית (ד"ט ע"ב). פרק ב' דבבא בתרא (ד"ט סע"א)).

ומאמר זה יבאר את הפירוש הפנימי בכל זה, ואיך הוא "הוראה בעבודת האדם, וכמו כל התורה כולה דכתיב בה 'ויצונו ה' לעשות את כל החוקים גוי' ליראה את ה' גוי" (סה"מ תשמ"ז ד"ה ארץ הרים ובקעות).

ונקודת הדברים שיבואר להלן היא, שע"פ פנימיות הענינים, פסוק זה מתייחס לבני ישראל, כי מבואר בקבלה וחסידות ש'ארץ' קאי על כנסת ישראל (כנאמר 'כי תהיו אתם ארץ חפץ', שכנסת ישראל נקראת 'ארץ חפץ'), ויש בה שני דברים 'הרים' ו'בקעות', שרומזים לשתי עבודות שונות⁴ – זו שהיא בדוגמת ההר שכולט מעל הארץ, וזו שהיא בדוגמת בקעה שהיא שקוע בארץ. וסוף הפסוק 'למטר השמים תשתה מים' מתאר את היחס שבין ישראל להקב"ה באמצעות ב' עבודות אלו.

ותחילה מקשה ומדייק בכתוב:

להבין מה שכתוב "למטר", כי "ממטר" הוה ליה למימר.

- כי משמעות הפסוק לפי פשוטו היא: שמן המטר של השמים הארץ תשתה מים, ולכאורה זה מתאים יותר עם הלשון 'ממטר' ולא 'למטר'.

"גם צריך להבין, דלכאורה מהו השבח בכלל במה שאומרים שארץ ישראל היא 'ארץ הרים ובקעות'? ואף שבפשטות השבח בזה הוא ביחס לארץ מצרים שיצאו ממנה ישראל, וכמ"ש 'לא כארץ מצרים היא וגו'', שארץ מצרים אין בה הרים ובקעות (וכמו שרואים במוחש), מכל מקום, הרי

(4) "ואדרבה, עיקר הענין הוא בישראל, ומזה משתלשל אחר כך בארץ הגשמית, ארץ ישראל כפשוטה" (סה"מ תשמ"ז ד"ה ארץ הרים ובקעות) שגם בה יש הרים ובקעות.

הצורה הבולטת יוצרת אותו ציור בהשעוה, רק שהוא שוקע.

[נפירוש שהקב"ה עשה את האדם ב'צלם' זה הוא:]

שאדם הוא כחותם המתהפך – מ'שמאל' של מעלה נעשה 'ימין' למטה.⁸

כלומר:

הקב"ה עשה את האדם ב'צלם' וצורה זו הבולטת, שהוא ה'חותם המתהפך'. ונקרא כן מפני שכשמדפיסים בו, נעשה ההיפך ממה שהוא כחותם: אם החותם בולט, אזי נעשה חותם שוקע על השעוה; ואם הוא שוקע, נעשה צורה בולטת על השעוה.

שכן, כפי שיבואר להלן, מבחינת 'שמאל' וגבורה שלמעלה, היינו מניעת גילוי ההשפעה האלקית מהתחוננים, נעשה ההיפך – 'ימין' וחסד למטה⁹, היינו שבגלל רגש ההעלם והריחוק מאלקות (שמאל וגבורה) האדם מתעורר בצמאון, תשוקה ואהבה לדבקה בו יתברך, ענין הימין והחסד. ומבחינת ה'ימין' שלמעלה, היינו התגלות והתפשטות אלקות ללא כל הגבלות, מזה נעשה ההיפך למטה – בחינת 'שמאל', רגש הפחד, האימה והביטול מעוצם הגילוי, כפי שממשיך.

והענין:

"והוא אשה כי תזריע וילדה זכר וארז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר פי' כשהעלאת ממטה למעלה הוא בבחי' שקיעה כי יסוד דנוק' שוקע והיא בחי' היראה כענין ותתצב אחותו מרחוק ועי"ז יולדת זכר שנמשך מלמעלה בחי' חותם בולט... ועמ"ש בפי' ויקהל ע"פ קחו מאתכם תרומה בענין אתכפא ואתהפכא איך שע"י אתכפא בבחי' נפשי כעפר מעורר אתעדל"ע מבחי' סוכ"ע למעלה ממה שמעורר ע"י בחי' אתהפכא כו' ע"ש והוא ג"כ ממש כענין המבואר כאן" (וראה בה'ביאור' על מאמר זה שם מו, א).

(7) ראה גם אגה"ק ס"כ (קלא, א). מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' מב. פיה"מ קז, א. מאמרי אדה"א נ"ך ע' ריד. וש"נ. קונטרסים ע' רפז. תו"ח תצוה ח"ב שכא, א. מאמרי אדמ"ר הצ"צ הנחות תרי"ד ע' ז.

(8) [בן הוא ב'משנת חסידים' בתיקון תפילין פרק י"ד אות ה' – שהאדם הוא לגבי 'זעיר אנפין' (-המדות דאצילות) כחותם המתהפך – כלומר: שהמידות שלמעלה באות לידי ביטוי למטה בנפש האדם באופן הפוך, היינו, שמידת החסד וההתפשטות שלמעלה משתקפת בנפש האדם בבחינת גבורה – יראה וביטול, כמו שיתבאר לקמן באריכות.

ועיין מה שכתוב מענין רצועות דתפילין של ראש בד"ה 'שימני כחותם' [לקו"ת שם (ראה בהערה לעיל). סידור עם דא"ח שער התפילין]].

(9) ראה ת"ז בהקדמה: "חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא".

יש עוד ארצות אחרות בשאר גבולי ארץ ישראל שיש בהם גם כן הרים ובקעות, וכמפורש בפרשת מסעי (לד, א ואילך) בביאור גבולות הארץ, שיש גבולות שהם ליד הרים שבחוץ לארץ (וכנראה במוחש), ואם כן מהו תוכן המעלה שבזה" (סה"מ תשמ"ז ד"ה ארץ הרים ובקעות)?

[ולחבין זה יש להקדים:]

הנה, כתיב: "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם".

ביאורו ע"פ פנימיות הדברים: הקב"ה 'עשה' וברא את האדם בבחינת 'צלם'.

פירוש:

- לבאר ענין הצלם הזה.

'צלם' – הוא צורה בולטת, שכשמדפיסים בה [על השעוה] נעשה שוקע.⁶

(5) בראשית ט, ו.

(6) כמבואר גבי רצועות של תפילין של ראש [לקו"ת שה"ש מה, א] - ח"ל שם:

"הנה החותם הוא ענין תפילין חותם על לבך תפילין של ראש דהיינו רצועות דתליין על לבא, חותם על זרועך תפלה של יד..."

"ביאור ענין חותם זה הוא עד"מ יש חותם שחותמין אותו בשעוה ונעשה עוד חותם על השעוה והנה אם האותיות שעל החותם שוקע נעשה על השעוה בולט ואם האותיות שעל החותם בולט נעשה על השעוה שוקע.

"ולחבין זה בנמשל הנה נודע שניצור אלהות מתלבש בנפש להיות שכל ומדות ומחשבה דבור ומעשה והוא בחי' אהבה המסותרת וצריך להוציאה מההעלם אל הגילוי להיות עולה למעלה כרשפי אש לצאת מנרתקה ונקרא בחי' הר שבוטל מן מישור הארץ. והוא לא כאברהם שקראו הר שבחי' הר הוא בחי' אברהם אהבה..."

"וכל זה הוא בחי' עליות העולמות ממטה למעלה והוא בחי' חותם הבולט ונעשה מלמעלה למטה בחי' חותם השוקע. כי לאו דאית לך צדק ידיעא, ולא מכל מדות כו', אלא ע"י אתעדל"ת – כל העוסק בתורה הקב"ה שונה כנגדו כו' – התלכשות אור א"ס ב"ה בכמה כו', ועשיתם אתם כתיב, לעשות ולקיים את כל דברי כו', והוא ענין שוקע, וירד ה' על הר סיני, שנעשה התלכשות אור א"ס בבחי' העלם כו'..."

"אך בחי' חותם הב' שממטה למעלה הוא שוקע הוא ענין שמו"ע תפלה בלחש השתחוואות בחי' ביטול באור א"ס ב"ה ממש... להיות ונפשי כעפר לכל ולא בבחי' יש שאינו יכול לבטל א"ע רק בטל רצונך כו' והיינו בבחי' מצות ל"ת שהם למעלה מבחי' מ"ע שמי עם י"ה שס"ה שבחי' תפילין של יד הוא בחי' ו"ה לדבקה בו במ"ע להיות העלאת בבחי' הר כו'. אבל י"ה הוא להיות הביטול במצות ל"ת בבחי' לא כו' ועי"ז נמשך מלמעלה חותם הבולט..."

"בחינת חסד דאברהם הוא נמשך ממה שכתוב באברהם 'ואנכי עפר ואפר', שהיה בעצמו כעפר ואפר ממש, והוא על דרך שאמרו רז"ל בפירוש 'לשארית נחלתו', שהוא 'המשים את עצמו כשיריים' ומותרות, דהיינו, שמפני עוצם השפלות בעצמו נחשב בעצמו כמותר וכשיריים, שהוא בחינת מותרות ושיריים בעולם, מאחר ש'נפשו כעפר לכל כו'.

"והנה, מסיבה זאת יהיה כמו טבע בנפשו להרכות חסד וטוב לכל הבריות וליתן להם מכל אשר לו עד שלא ישאיר לעצמו כלום, כמו שעשה אברהם אבינו ע"ה שהיה מטיב עם כל הבריות מכל רכושו בלתי מוגבל בשיעור ומדה כלל, עד שלא השאיר לעצמו כלום, מפני שהיה בעיניו שפל מאד בבחינת מותר ושיריים כעפר ואפר לכל העולם, ועל כן, לא היה לבו נותן לו שיהא הוא עצמו בטוב יותר מזולתו להיות הוא בטוב ועושר וזולתו בעניות ודחוקות, כי למה מגיע לו טוב וחסד יותר מזולתו מאחר שהיה בעצמו בשפלות עצמוה בבחינת מותר ושיריים, אדרבה, היה כל לבו נותן שכל הטוב והחסד שיש לו יתן לבריות העולם שהם חשובים הרבה ממנו, והוא יתפרנס מהשיריים והמותרות שישאר אחר כך מאחר שנפשו כעפר ואפר לגבי כל הבריות שבעולם, וממש כמו מותר הוא בעולם, אם כן, למה צריך [לעצמו] לכל כך ריבוי חסד כו'? ועל כן, היה מפזר מכל רכושו עד שלא היה משאיר לעצמו רק השיריים והמותרות מפני שנחשב בעצמו כשיריים כו'¹³. . . ועל כן, כל רכושו ועושרו לא היה חושבו לשלו כלל, כי אינו צריך כלל לשפוע רב טוב מאחר שהוא עפר ואפר" (אוה"ת בראשית וירא ע' צא).

[הולך ומבאר איך שהנהגה באופן כזה ד'אנכי עפר ואפר' מביאה לידי חסד (אף שלמעלה הוא להיפך, שכתוצאה מגודל הרוממות והגדולה דוקא נמשך בחינת חסד בלתי מוגבל):

דהנה, עיקר החסד להשפיע מחייו, ולא ממותרות שלו, שזו מדת ישמעאל.

חסד אמיתי הוא כאשר האדם משפיע מחייו ממש להזולת, היינו שנותן דבר הנוגע לחיותו ממש, שנותן ממנו שבו היה יכול לקנות את חיי נפשו, ולא רק מהמותרות והשיריים שלו. והרי חסד כזה דורש ביטול גדול אצל הנותן, שרק משום שאינו חשוב בעיני עצמו, ובכלל לא מגיע לו כל

- ביאור ענין 'חותם המתהפך' – ש'שמאל' של מעלה נעשה 'ימין' למטה אצל האדם, וכן לאידך, אשר מ'ימין' של מעלה נעשה 'שמאל' למטה אצל האדם.

דכתיב¹⁰ "לך ה' הגדולה" – והוא מדת חסדו [ית], שבאה מגדולתו.

הפסוק מונה את כל ז' המידות העליונות, וקורא את מידת החסד בשם 'גדולה' (ואילו שאר המידות קורא אותן בשמן – גבורה, תפארת, נצח).

והטעם לכך הוא (כפי שיבואר להלן בארוכה), כיון שמידת חסדו של הקב"ה באה מגדולתו יתברך, ש'לגדולתו אין חקר', היינו שגדולתו יתברך **העצמית** היא בלתי מוגבלת – תכלית הגדלות (ובמילא למעלה מ'חקירה' והשגה). ומגדולה בלי גבול זו באה מידת חסדו, שעניינה הוא התגלות והתפשטות אור אלקי באופן בלתי מוגבל. "וכמו שאנו רואים למשל במלך גדול, כי לפי גדולתו יכול להשפיע יותר, ואפילו מתנה מרובה [שנותן] אינו תופס מקום כלל אצלו. וכך למעלה, מדת החסד נמשך מבחינת הגדולה, ולזה נקראת מדת החסד בשם 'גדולה' (סה"מ תרל"ד ע' רל).

ונהפך הוא למטה.

בניגוד לכפי שהוא למעלה, שמחמת גדולתו וגודל רוממותו יתברך באה בחינת החסד וההשפעה הבלתי מוגבלת, הנה, למטה הוא באופן הפוך ממש, שבחינת החסד וההשפעה שלמטה באה (לא מענין הגדולה והרוממות של האדם, אלא) משפלות והעדר החשיבות של האדם בעיני עצמו. והיינו, "שעיי"ז שמים את עצמו כשיריים, עיי"ז משפיע לזולתו, כי 'מאי חזית' כו', ועיי"ז יכול להשפיע כו' (סה"מ תרל"ד ע' רל).

[מביא דוגמא לכך שלמטה החסד בא מהיפך הגדולה והרוממות, אלא משפלות והכנעה:]

כראשכחן¹¹ באברהם אבינו עליו השלום [שאמר] "ואנכי עפר ואפר"¹².

כלומר:

(10) דברי הימים-א כט, יא.

(11) = כפי שמוצאים.

(12) בראשית יח, כז. ראה לקו"ת פ' בהר מב, ב.

(13) באוה"ת שם מוסיף: "ועל דרך שאמרו בפירוש 'לשארית נחלתו' – שמים את עצמו כשיריים, ופירוש 'משים את עצמו', היינו רק שמים את עצמו, אבל אברהם אבינו ע"ה היה באמת בעצמו כשיריים [ולא רק להחשיב את עצמו כך], כמו שכתוב 'ואנכי עפר ואפר'".

מציאותו האישית לא היתה נרגשת וחשובה אצלו כלל, ובמילא נתן מחייו ממש.

ומכל זה עולה, אשר למטה השפעת החסד בצורה הכי אמיתית (כך שנותן מחייו נפשו ממש), באה דוקא מהשפלות והביטול, וזהו בהיפך ממש מכפי שהוא למעלה, שהשפעת חסד בלי גבול באה כתוצאה מגודל ועוצם גדולתו ורוממותו יתברך. והרי זהו כחותם המתהפך, שסיבת החסד שלמטה היא להיפך ממש מסיבת החסד שלמעלה. וזהו שהאדם נעשה בבחינת 'צלם' – בדוגמת 'חותם המתהפך', כנ"ל (ראה בהגה"ת הצ"צ כאן בסמוך).

וזהו בחינת מים שיורדין לעולם למקום נמוך¹⁹.

ידוע²¹, שלכל דבר בעולם הזה הגשמי יש מקור ושורש למעלה בעולמות עליונים, ומשם משתלשל למטה להיות התכונות הרוחניות של אותו הדבר (כי רק התהוות הגשמי באה בבחינת יש מאין, ואינה השתלשלות מלמעלה).

והנה, המים הגשמיים משתלשלים בבחינת החסד שלמעלה, וכשם שחסד עליון ענינו השפעה וגילוי מלמעלה למטה, כך טבע המים הגשמיים לרדת מלמעלה למטה "ממקום גבוה למקום נמוך".

והרי זה מורה על ענין המבואר לעיל – החסד של אברהם שבא מחמת גודל הביטול שלו, שתמיד רוצה להשפיע למי שנראה 'נמוך' יותר ממנו, כי אינו תופס מקום לעצמו. ובחינת חסד זה באה לידי ביטוי במים גשמיים, שטבעם לרדת לעולם ממקום גבוה למקום נמוך.

השפע הזה, זה גורם שישפיע להזולת בדרך זו¹⁴. נמצא, שחסד שלמטה בא מחמת ביטול, היפך מענין החסד שלמעלה – ענין הגדלות וההתפשטות.

וישמעאל הוא הפסולת והמותרות של מדת החסד דאברהם (שהוא אחד מבני אברהם, היינו שנמשך ממנו וממדריגתו, רק שהיה הפסולת שלו), שהוא בחינת חסד דקליפה, שגם הוא בבחינת חסד והשפעה, אבל ההבדל הוא שהשפעתו באה מתוך ישות וגאווה, ולכן באמת רוצה הכל לעצמו ומשפיע רק מהמותרות שלו, ולא מחייו ממש.

רק כמו שמצינו [אצל אברהם] שבחזרתו פרע הקפותיו¹⁵ [-חובותיו], שלא לומר ש'חייך קודמין'¹⁶, מפני ש'משים עצמו כשיריים'¹⁷.

אמיתית ענין החסד שהוא השפעה מחייו ממש, אנו מוצאים בהנהגת אברהם, שבחזרת מארץ מצרים לארץ ישראל, פרע את כל חובותיו, היינו "שהיה לוה בשביל לעשות צדקה וחסד"¹⁸ (סה"מ קונטרסים א' ע' כג), אף שלא היה אפילו לעצמו מספיק כסף. ובכך שפרע את כל חובותיו הודיע אשר אין אומרים 'חייך קודמים' כי אם במקרה שיש קיתון אחד של מים, ואם ישתו שניהם, ימותו (כמובא בגמרא), אז חייך קודמים לחיי חברך. אבל כשמדובר במקרה שיש לאדם מספיק לחיי נפשו ונפשות בני ביתו, אז אין אומרים 'חייך קודמים', שכן, אז מדוע חבירו ימות ברעב בה בשעה שהוא מתענג מבשר ויין וכו'.

והטעם לכך שאברהם היה בדרגה זו הוא משום שהיה 'משים עצמו כשיריים' בעלמא, היינו, לא היה נותן לעצמו חשיבות כלל, והיה בטל ומבוטל ('אנכי עפר ואפר'), לכן

(19) ראה תענית ז, א.

(20) [נמצא: מבחינת מדת הגדולה שלמעלה – ימין שלמעלה – חסד, נמשך למטה בבחינת חסד דמ"ה, שהוא הביטול, להיות 'משים עצמו כשיריים' – ענין הגבורה וצמצום, בחינת שמאל. וזהו הנמשל מחותם בולט – בחי' גדולתו וחסדו ית' כפי שהוא למעלה, שכשמדפיסים בו נעשה למטה בבחינת שקיעה – בחי' ביטול והכנעה. נמצא, שבכריאת האדם הרי החסד שלמעלה, שהוא בחינת חותם בולט, נעשה שוקע בנפש האדם, שהחסד שלמעלה בא לידי ביטוי בנפש האדם באופן הפוך, שתמורת זה שלמעלה החסד בא מהגדולה, למטה הוא בא מהביטול.

ועיין מ"ש בזה באריכות בד"ה 'שימני כחותם' הנוכח לעיל [לקו"ת שה"ש שם].

(21) ראה סה"מ תרכ"ז ע' צח ואילך. תרכ"ח ע' קמו ואילך. תרכ"ט ע' קנו ואילך. תרל"ב ח"א ע' ערב ואילך. [ובהנסמן שם במילואים להמ"מ ע' שלג]. תרס"ד ע' קלו ואילך. וראה גם אוה"ת וארא ע' ריז ואילך. משפטים (כרך ח) ע' גילו ואילך.

(14) וראה מאמרי אדמו"ר הזקן כתובים ח"ב ע' שא: "החסד האמיתי דקדושה הוא חסד דאברהם, שאמר 'אנכי עפר ואפר', שהוא מצד העניות והשפלות, שמים עצמו כשיריים, לכן, יאמר לנפשו כשיראה דוחק העני וצער: למה אהי' חשוב יותר ממנו, שאני אהי' בטוב ההרחבה, והוא יהי' בצער, נהפוך הוא, אני איני כדאי כי אם שיריים בעולם ממש, והוא כדאי וחשוב יותר ממני, ולכן ראוי ונכון לתת לו מה שיש לי. זה הי' חסדיו של אברהם אבינו ע"ה, שהי' ביתו פתוח לרוחה לכל באי עולם, אף לערביים מצד שהיה שפל מאוד, שאמר 'אנכי עפר ואפר'".

(15) ב"ר פמ"א, ג. רש"י בראשית יג, ג.

(16) ב"מ סב, א.

(17) ר"ה ז' רע"ב.

(18) ראה נור הקודש ופירוש מהרז"ו לבראשית רבה שם: "יתכן שבעת הרעב פיר כל אצרותיו לצדקה, על כן, הוכרח בלכתו למצרים ליקח בהקפה על בטחון השי"ת".

וע"י שהאדם מתכונן בכך שהוא רחוק מאד מאלקותו יתברך, שהרי נפשו ירדה לעולם הזה הגשמי והחומרי "שאינ תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית', וחושך כפול ומכופל, עד שהוא מלא קליפות וסטרס אחרא שהן נגד ה' ממש" (תניא פל"ו), הנה, על ידי זה יעורר ויגלה את אהבתו הטבעית הנ"ל, הבערת בקרבו לדבקה בה²⁵.

נמצא, אשר מענין ההסתלקות ומניעת ההשפעה למעלה, בחינת 'שמאל', נעשה ענין ההתשפלות והאהבה למטה, בחינת 'ימין' (ראה אוה"ת דברים ח"ב עקב ע' תרל).

וזהו שכתוב "ארץ הרים ובקעות", וב'אתערותא דלתתא' הנה. לפיכך, הם ב' בחינות 'אש' ו'מים'.²⁶

(25) כלומר:

על אף שיש בקרבו אהבה טבעית לדבקה בה', מכל מקום, מחמת שאהבה זו מלוכשת בגופו ונפשו הבהמית, היא בבחינת העלם והסתר, ואינה נרגשת בו. ולכן, יש צורך לעורר ולגלות אהבה זו מתוך העלמה, וזהו על ידי התבוננות זו בגודל ריחוקו מהקב"ה. וזהו כמשל הגחלת שאינה בוערת כל כך, שכדי להבעירה יש צורך לנפחה היטב, ובוה תחזור ותבער בחזקה. הנה, כמו כן לגבי אהבה טבעית זו שנובעת מנפשו האלקית, "שצריכים להבעיר הניצוץ שיש ביסוד האש שבלב שיתגלה בבחינת גילוי ע"י שמנפחים בו" (לקו"ת אמור לב, ג).

(26) [פירושו: כי [בחינת] 'ארץ' היא כנסת ישראל (ראה קה"י בערך ארץ וכנס"י) - מלכות דאצילות - שורש נש"י, כנרמו בהכתוב 'כי תהיה אתם לי ארץ חפץ'.

יש בה - בבחינת 'ארץ', בנשמות ישראל - 'הרים', היינו, 'אתערותא דלתתא' בבחינת 'רצוא', וזהו ענין 'באברהם שקראו הר' ב' (פסחים פח, א) - אברהם מידתו מידת החסד והאהבה, כנאמר 'אברהם אוהבי', ונקרא 'הר', כי כשם שההר הוא בבחינת בליטות מעל הארץ, כך הוא מידת החסד, ענין ההתגלות וההתפשטות, וכן בנפש האדם רגש האהבה והצמאון לעלות ולדבקה בו ית'.

ו'הרים' לשון רבים, כי יש כמה בחינות 'הר' - יש אהבה בשמחה, ויש במרירות ב', כמו שמבואר מזה בד"ה 'כי התרים ימושו', ובד"ה 'שימני כחותם'.

ודרך כלל 'הרים', היינו, 'אתערותא דלתתא' בבחינת 'חותם בולט' שמלמטה למעלה - כמו הר כפשוטו שבוטל מעל הארץ למעלה, וזהו בחינת 'אש' - אהבת ה' כרשפי אש, התשתוקקות וצמאון האדם לעלות למעלה לדבקה בה'.

אבל 'בקעות' - הוא בחינת 'חותם שוקע' שמלמטה - כמו בקעה כפשוטה שמשוקע למטה בארץ, היינו, בחינת ביטול ובחינת יראה, בחינת 'משיים עצמו כשיריים' - וזהו בחינת 'מים', שתמיד יורדים מלמעלה למטה למקום נמוך, שזה מורה על ענין הביטול ורגש הנמיכות והכנעה. וענין מ"ש בד"ה 'שמע ישראל' בפירושו 'ונשב בניה' ב' - ז"ל שם: "כי 'גיא', היינו, בחי' שפלות והכנעה וביטול אליו ית'".

ו'בקעות' לשון רבים - כי יש גם בן [ב' בחינות יראה]: בחינת 'ראה תתאה', ו'ראה עילאה' ב', וכידוע, אשר ד' אותיות הוי' הן:

[עד כאן ביאר איך מבחינת החסד והגדולה שלמעלה (ימין), נעשה בחינת גבורה, יראה וביטול למטה (שמאל). וכעת מבאר איך אשר מגבורה שלמעלה נעשה חסד למטה אצל האדם:]

והנה, אהבת ה' בלב עמו [היא] כאש בוערת, כדכתיב²² "רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּי אֵשׁ" - כמו שהאש חפיצה בַּמְבָּעָה לעלות למעלה בשרשה, בן נפשות בני ישראל חפצן לדבקה בה' ולצאת מהגוף²³.

יש לכל אחד מישראל אהבה טבעית לה', בגלל שנפשו האלקית היא חלק אלקה ממעל ממש', וכדומגת הבן שיש לו אהבה טבעית אל אביו מאחר שיש בו מעצם אביו, כך נפשות ישראל יש בהן חלק מאלקותו ית', וממילא נמשכות להקב"ה באהבה ורצון טבעי. ואהבה זו נמשלה לאש, כנאמר 'רשפיה רשפי אש' שלהבת י"ה', וכתוב 'נר ה' נשמת אדם', שכשם שטבע האש לעלות למעלה ולהסתלק מהפתיחה, כך גם נפשות ישראל רוצות בטבען לעלות למעלה להסתלק מהגוף שלהן ולהיות נכללות ובטלות באלקות.

וזהו בחינת הסתלקות - מ'שמאל' שלמעלה נעשה 'ימין' למטה.²⁴

כלומר:

מכך שהקב"ה מעלים ומסתיר את עצמו ("בחינת הסתלקות"), בחינת 'שמאל' שלמעלה (גבורה וצמצום אורו יתברך), נעשה בחינת 'ימין' למטה - רגש של אהבה וצמאון לדבקה בו יתברך. שכן, כאשר מרגיש רחוק מהקב"ה מתעורר בצמאון גדול להתקרב אליו.

(22) שה"ש ח, ו.

(23) ראה תניא פרק יח-יט.

(24) [וענין מ"ש מזה גם בן בסמוך בד"ה 'ויאכילך את המן' [לקו"ת פ' עקב יג, ג (וראה בבואורנו שם)]:

"שבחינת אהבה זו של בחי' אריה, למעלה הוא מבחי' התגלות גדולתו של הקב"ה, 'ולגדולתו אין חקר', [פי' אין חקר] - שאינו יכול להתלבש תוך עלמין, ולכן, תפול עליהם אימתה ופחד בהתגלות גדולה זו מצד המקבל [-] דהיינו, שהרגש הפחד שמטיל בחי' גדולה זו, הוא רק מצד המקבל, כי מצד המשיע, זהו בחי' גדולה וחסד, שהוא ענין אהבה], שאינו יכול להתלבש בהם בחי' זו [- בחי' גדולתו ית'] כמו שהיא למעלה בבחי' אהבה...

"ובחי' אהבה מקבלים כל העולמות מבחי' "פני שור שמהשמאל", שהוא בחי' גבורה המעלים ומסתיר בחי' גדולה הנ"ל" (מביאורנו על ד"ה זה).

והנה, 'אתערותא דלעילא' הנמשך מלמעלה על ידי 'אתערותא דלתתא' שבבחינת 'מים' דלתתא [ביטול ויראה, 'חותם שוקע'], [היא] גדולה ועליונה יותר מ'אתערותא דלעילא' הנמשך על ידי 'אש' דלתתא, היינו אהבה וצמאון לאלקות, 'חותם בולט'.²⁹

מובא בספרי קבלה אשר ב'אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא', היינו שעל ידי התעוררות האדם למטה בעבודת ה', תומשך ממילא המשכה מלמעלה כהתאם להתעוררות זו (ואם, לדוגמא, תוכן ההתעוררות הוא מדת החסד, הרי היא גורמת המשכה מלמעלה מבחינת חסדו של הקב"ה; וכך במידת הגבורה וכיוצא בזה), ע"ד אמרם ז"ל 'אדם מקדש עצמו מעט מלמטה, מקדשין אותו הרבה מלמעלה'.³⁰

והנה, מבחינת 'אתערותא דלתתא' שבבחינת 'חותם בולט' שמלמטה – בחינת אהבת ה', נמשך מלמעלה בחינת 'חותם שוקע' – גילוי מצומצם של אלקות, אור אלקי המלוכש וה'שוקע' בכלים המעלימים, ש"זהו ענין 'שוקע', 'יורד' ה' על הר סיני, שנעשה התלבשות אור אין סוף בבחינת העלם" (לקו"ת שה"ש ד"ה שימני כחותם).

כי אהבת ה', למרות גודל מעלתה שבה האדם עולה למעלה מעלה (כנ"ל), סוף כל סוף היא בבחינת ישות (כי בכל אהבה איך שתהיה, האדם עדיין מרגיש מציאות עצמו, דכל ענין האהבה הוא רגש האדם להתקרב אל הדבר הנאהב,

ועל פי הנ"ל יבואר הפירוש הפנימי בכתוב 'ארץ הרים ובקעות':

'ארץ' קאי על כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל שנקראת 'ארץ חפץ' (כנ"ל), ובבחינת 'ארץ' – נשמות ישראל – ישנם ב' בחינות כלליות - 'הרים' ו'בקעות'.²⁷

'הרים' מורים על בחינת 'חותם בולט' הנ"ל, התעוררות מלמטה בבחינת 'בליטות' (בדוגמת הר כפשוטו ש'בולט' מעל הארץ), היינו אהבת השם ברשפי אש, "שאהבה הוא ענין הרצוא והעלייה למעלה" (סה"מ תשמ"ז ד"ה זה), "התשוקה . . שרוצה לצאת מנרתקו, זהו בחינת בליטה [למעלה]" (אוה"ת דברים כרך ב);

ו'בקעות' מורים על העבודה בבחינת 'שיקוע' (בדוגמת הבקעה בפשטות שהוא שוקע למטה בארץ), היינו העדר הרגשת המציאות והישות העצמית, כענין 'חותם שוקע' מלמטה, והכוונה להתעוררות מלמטה מתוך ביטול והכנעה.²⁸

וזהו שב' בחינות התעוררות אלו הן 'אש' ו'מים', כי אש היא בבחינת התעלות, הגבהה והסתלקות למעלה, ענין 'חותם בולט'; ואילו טבע המים הוא להיפך – לרדת למטה, שזוהי בחינת ההתעוררות בבחינת 'חותם שוקע' וביטול (ליתר ביאור עיין בהגה"ה).

[כעת הולך ומבאר שעל ידי ב' מיני התעוררות אלו מלמטה למעלה נמשכות על ידן ב' מיני התעוררות וגילויים מלמעלה, כפי הכלל המובא בספרי קבלה, ב'אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא'. ומבאר שיש מעלה בהתעוררות הבאה מלמעלה כתוצאה מההתעוררות מלמטה בבחינת 'מים', 'חותם שוקע' ביחס להתעוררות הבאה מלמעלה ע"י ההתעוררות מלמטה בבחינת 'אש':]

(29) [כי מבחינת 'אתערותא דלתתא' שבבחינת 'חותם בולט' שמלמטה - בחינת אהבת ה', נמשך מלמעלה בחינת 'חותם שוקע' - גילוי מצומצם של אלקות ובבחינת העלם והסתר. ומ'אתערותא דלתתא' שבבחינת 'שקיעה' וביטול - 'מים', נמשך 'אתערותא דלעילא' [שהוא] גילוי בחינת 'חותם בולט', דהיינו, גילוי אור אין סוף בלי לבושים המסתירים, "ולא יכנה עוד כו' [מוריד]" (ישע"ל, ל, כ), וכמו שמבואר כל זה על פסוק 'שימני כחותם' הנזכר לעיל [ראה שם מו, א].

ואם כן, 'אתערותא דלתתא' שבבחינת 'מים' – שהוא בחינת 'שקיעה' וביטול, 'משים עצמו כשיריים' – ממשיך 'אתערותא דלעילא' עליונה יותר ממה שנמשך על ידי 'אתערותא דלתתא' בבחינת 'רשפי אש'.

ואפשר לומר שזה מרומז גם כן בפירוש 'ארץ הרים ובקעות' – שמחותם בולט שלמעלה - בחינת 'הרים', נעשה למטה בחינת 'שקיעה' וביטול כו' - בחינת 'בקעות'. ולכן נכתב הפסוק בסדר זה דווקא, שע"י בחי' 'הרים' נעשה בחי' 'ובקעות'.

(30) ו"כמו שאמרו רז"ל: 'אין טפה יורדת מלמעלה [שאין עולין כנגדה טפים]' (אגרת הקודש סי' ד).

דחילו, ורחימו, רחימו, ורחילו – הרי, ב' פעמים רחימו - 'הרים' לשון רבים, וב' פעמים דחילו - 'בקעות' לשון רבים.

ואפשר שזהו 'הרים ובקעות' – ב' בחינות 'הרים' - ב' סוגי אהבת השם, ב' בחינות בקעות כו' - ב' סוגי יראת השם].

(27) ומאחר שמדובר בבחינת 'ארץ' – היינו בעבודת בני ישראל למטה, לכן, מה שנאמר אחר כך 'הרים ובקעות' – ב'אתערותא דלתתא הנה", הם בחינות בהתעוררות ועבודת האדם מלמטה למעלה, היינו שני סוגי התעוררות מלמטה, או בבחינת 'אש' ואהבה וצמאון, או בבחינת 'מים' ויראה וביטול.

(28) ראה בהגה"ת הצ"צ כאן לביאור הטעם שנקט 'הרים' ו'בקעות' בלשון רבים דווקא.

'חותם בולט' (סה"מ תר"ם ח"ב ע' תתיז), כמבואר לעיל, שההתעוררות מלמטה בבחינת 'מים' (שיורדים למקום נמוך, בחינת ביטול ו'שיקוע') ממשיכה דרגה נעלית יותר באלקות, בחינת 'חותם בולט' שלמעלה, המשכת אור אלקי בלי גבול וללא כל התלבשות בלבושים המסתירים.

[ע"פ זה יתרץ השאלה שהקשה בתחילת המאמר - מדוע נאמר 'למטר השמים' ולא 'ממטר השמים':]

וזהו "למטר השמים תשתה מים" - כאדם השותה לחבירו, [כדי] שיחזור [חבירו] וישתה לו.³⁴

פירוש (ע"פ הגה"ת הצ"צ כאן):

[34] [בהמאמר חסר סיום המוסגר של הגה"ה זו, ונראה (בדרך אפשר) שהוא אחר התיבות "וישתה לו"].

[פירוש: שזהו העלאת 'מין נוקבין' -התעוררות מלמטה] להמשיך 'מין דוכרין' -המשכה והתעוררות מלמעלה, הנקרא 'מטר השמים'.

ועיין מ"ש על פסוק 'אם בחקתי' בו, בענין: 'זנתתי גשמיכם' בו' [לקו"ת בחוקתי מה, א].

ואפשר על דרך זה יש לכאור גם כן ענין 'ניסוך המים' שהיה בחג הסוכות (סוכה מה, א) כל שבעת ימי החג:

כי הנה, ענין 'ניסוך היין' - הוא בחינת שמחה, והוא כמו 'חותם בולט' שלמלמטה, בחינת שמחת הנפש באהבה רבה לה'. וזהו ענין שיר הללים על היין [דוקא]. אבל 'ניסוך המים' - הוא בחינת חכמה - כח מ"ה (זח"ג לד, א) - בחינת ביטול, שהוא בחינת 'חותם שוקע' שלמלמטה.

והנה, בשמיני עצרת אומרים: 'מוריד הגשם' (טושו"ע או"ח סי' קיד, א. תרס"ח, ב), שזהו המשכת 'מין דוכרין' מלמעלה [כדי] להיות נקלט גילוי אור אין סוף ברוך הוא בנשמות ישראל מקרב איש ולא עמוק - כידוע ש'עצרת' הוא לשון עצירת וקליטת ההשפעה באופן פנימי, ועיין מ"ש מזה בד"ה 'תורה צוה'.

ועל זה נאמר "למטר השמים תשתה מים" - שכדי להמשיך המשכה עליונה זו ד'מטר השמים' שבשמיני עצרת - גילוי אור"ס ב"ה בנש"י, הוא על ידי ניסוך המים בחג הסוכות - "תשתה מים". כלומר: פירוש הפסוק הוא: 'למטר השמים' - כדי לזכות לקבלת בחינת 'מטר השמים' ('למטר', להגיע לבחינה זו), זהו דוקא ע"י ש'תשתה מים' מלמטה למעלה, דהיינו, בחינת 'ניסוך המים' כנ"ל, שהוא ענין 'חותם שוקע' מלמטה - בחינת ביטול.

וזהו המשל הנזכר לעיל [במאמר דידן] "כאדם השותה לחבירו - ר"ל: הוא נותן שתיה לחבירו, כדי שיחזור [חבירו] וישתה לו" - כלומר: ע"י בחינת 'אתערותא דלתתא' של האדם בבחינת ביטול ("כאדם [למטה] השותה לחבירו [-הקב"ה]", נעשה 'אתערותא דלעילא' מהקב"ה בבחינת 'חותם בולט' - גילוי אור אין סוף ב"ה עצמו בנשמות ישראל ("כדי שיחזור [הקב"ה] וישתה לו [-להאדם למטה]")].

נמצא שמעורבת כאן הרגשת האדם³¹). ומאחר שבאהבה האדם עדיין לא יצא ממציאותו וישותו אלא נשאר עדיין בתוך ה'כלים' וההגבלות שלו, "לכן ממשיכים מלמעלה גם כן התגלות אורות בכלים, אשר הכלים מלבישים להאורות, וזהו בחינת 'חותם שוקע' שלמעלה" (לקו"ת שם).

ומ'אתערותא דלתתא' שבבחינת 'שקיעה' 'היינו ביטול הרצון בתכלית, 'ונפשי כעפר' (לקו"ת שה"ש מו, א) - 'מים', נמשך 'אתערותא דלעילא', שהוא גילוי בחינת 'חותם בולט', דהיינו, התגלות אור אין סוף שלא בהתלבשות כלל, כמו שיהיה לעתיד, דכתיב 'ולא יכנף כו' [עוד מוריך], 'עין בעין כו' [יראן] - התגלות אלקות" (לקו"ת שם), בתכלית ה'בליטות' וההתגלות. שכן, בכך שהאדם מתבטל ממציאותו לגמרי הרי הוא 'יוצא' מה'כלים' וההגבלות שלו, ובמילא זה גורם גם למעלה שאור אין סוף ב"ה יאור בגילוי ללא כל התלבשות בכלים המעלימים כלל.

ואם כן, 'אתערותא דלתתא' שבבחינת 'מים' - שהוא בחינת 'שקיעה' וביטול, 'משים עצמו כשיריים' - ממשיך 'אתערותא דלעילא' עליונה יותר ממה שנמשך על ידי 'אתערותא דלתתא' בבחינת 'רשפי אש' (ע"פ הגה"ת הצ"צ כאן).

ולכן, ארמי יעקב מים ליין [כדי] להמשיך ברכה עליונה יותר.³²

כאשר יעקב בא במרמה אל יצחק אביו כדי לקחת את הברכות מעשו, יעקב ביקש ממנו "הַגִּשָּׁה לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד כִּנִּי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נְפִשִּׁי", ובהמשך נאמר "וַיִּגֶשׁ לוֹ, וַיֹּאכַל, וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשְׁתֶּה", ועל כך שהביא לו יין מבואר בזהר אשר יעקב שם מים באותו יין.

והטעם הפנימי לכך הוא³³ - "שרצה להמשיך הברכות מיצחק, וברכה הוא בריבוי, לכן 'ארמי מיא' שיומשך בחינת

[31] ליתר ביאור:

"באהבה בהכרח יש מי שאוהב ומתפעל באהבה, והיינו, לבד מה שאהבה היא הרגש, הנה מאחר שיש לו אהבה, בהכרח שיש מי שמתפעל באהבה (והיינו, ההפרש בין אהבה לביטול, דאהבה בהכרח שיש מציאות מי שאוהב, משא"כ בביטול, הגם שגם כן בהכרח שיש איזה מציאות, דאם לא כן, אינו שייך ביטול, מכל מקום, הרי כל ענינו הוא ביטול מציאותו עד שאינו עולה בשם ומציאות כלל בפני עצמו, וכביטול זה בשמש" (סה"מ תרע"ח ע' נו).

[32] (ועיין בזהר בלק דף קפ"ט סוף עמוד א', בענין אחר קצת).

[33] בזהר שם מפרש הטעם לנתינת מים: ד"אי לאו דארמי ביה מים, לא יכל [יצחק] למסכל [אותו יין]. אך להלן יבאר עומק הכוונה והסוד בענין זה.

[על פי הנ"ל שהתעוררות הגבוהה ביותר שבאה מלמעלה נמשכת דווקא ע"י ההתעוררות מתוך ביטול מלמטה, 'חותם שוקע', יבאר דבר השייך לעבודת התשובה והתגלות של י"ג מידות הרחמים, שזה קשור במיוחד לזמן זה (ופרשה זו), שאז הוא זמן של תשובה והכנה לראש השנה ויום כיפור³⁷]:

והנה, על פי זה יובן הפסוק³⁸ "מי אל פְּמוֹךְ נִשָּׂא עֹזוֹ כו', לְשִׁאֲרִית נַחֲלָתוֹ", ואמרו רז"ל בפרק ב' דראש השנה³⁹ דפירוש "לשארית", היינו, למי שמשים עצמו כשיריים.

על הפסוק 'מי א-ל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו' מובא בגמרא, אשר "אֲלֵיָּהּ וקוץ בה", היינו שאליה שמינה של כבש יש כאן, אבל יש בתוכה קוץ מכאיב, כלומר, אכן יש דבר תנחומין בפסוק, שהקב"ה מוחל עוונות, אבל ביחד עם זה יש בתוכו דבר קשה, שמדהזאת כחה יפה רק "'לשארית נחלתו', ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים", היינו, שדורשים תיבת 'לשארית' מלשון 'שיריים', לומר שאין הקב"ה מוחל עוונות אלא למי שמשים את עצמו כשיריים של אוכל וכדומה, "שאינו חשוב בעיני עצמו ואינו מתגאה" (רש"י לסנהדרין קיא, ב ד"ה כשיריים).

כלומר:

הקב"ה 'נושא עון ועובר על פשע' דוקא 'לשארית נחלתו' – 'שארית' מלשון 'שיריים' – 'למי שמשים עצמו כשיריים' של אוכל וכדומה, היינו שהוא בביטול מוחלט לה'. "דהיינו, שלא יהיה נחשב 'יש' ודבר בפני עצמו, לומר: 'כך אני רוצה', ו'זה אני רוצה' כו', כי אם להיות 'משים עצמו כשיריים', שלא יתפוס מקום כלל, כאילו הוא 'אין' ואפס ממש" (לקו"ת מסעי צא, ד).

[אך, "לכאורה אינו מובן, מפני מה דוקא למי שמשים עצמו כשיריים? הלא הסליחה נמשך ממקום גבוה מאד שהוא למעלה ממקום הדקדוק, ולמה דוקא למי שמשים עצמו כשיריים כו'?" (סה"מ תרכ"ז ע' קצח):

וזהו שממשיך ומבאר:

(37) כידוע שהחל מפרשת דברים ואילך – מדובר בלקו"ת בכל סדרה בענין התשובה – לקו"ש ח"ב ע' 632.

(38) מיכה ז, יח.

(39) (דף י"ז [סוף עמוד א' ואילך]).

שזהו העלאת 'מיין נוקבין' – התעוררות מלמטה – להמשיך 'מיין דוכרין' – המשכה והתעוררות מלמעלה³⁵, הנקרא 'מטר השמים'.

כלומר:

פירוש הפסוק הוא: 'למטר השמים' – כדי לזכות לקבלת בחינת 'מטר השמים' ('למטר', להשיג בחינה זו³⁶), זהו דוקא ע"י ש'תשתה מים' מלמטה למעלה, דהיינו, בחינת 'מים' הבאים ממקום גבוה למקום נמוך, כנ"ל, שהוא ענין 'חותם שוקע' מלמטה – בחינת ביטול.

וזהו ביאור המשל המוזכר כאן: "כאדם השותה לחבירו" – ר"ל: הוא נותן שתיה לחבירו, כדי שיחזור [חבירו] וישתה לו" – כלומר: ע"י בחינת 'אתערותא דלתתא' של האדם בבחינת ביטול ("כאדם [למטה] השותה לחבירו [-הקב"ה]), נעשה 'אתערותא דלעילא' מהקב"ה בבחינת 'חותם בולט' – גילוי אור אין סוף ב"ה עצמו בנשמות ישראל ("כדי שיחזור [הקב"ה] וישתה לו [-להאדם למטה]) (ליתר ביאור עיין בהגה"ה כאן).

(35) פירוש:

"זכר" ו'נקבה' הם כניו לבחינות 'משפיע' ו'מקבל'. 'איש' הוא בחי' 'משפיע', ו'אשה' היא בחינת 'מקבל'. וכמו כן הוא בהקשר והיחס שיש בין הקב"ה לכנסת ישראל, שהקב"ה נקרא 'איש' (חתן), וכנסת ישראל נקראת 'אשה' (כלה).

'מיין נוקבין' (מימי הנקבה) – הם הכחות של ה'מקבל' [בני ישראל], וענין 'העלאת מיין נוקבין' הוא, שעבודת בני ישראל 'עולה' למעלה וגורמת נחת רוח ותענוג לפניו ית'; ולאידך 'מיין דוכרין' (מימי הזכר) – הם הכחות של ה'משפיע' [הקב"ה], ופירוש ענין 'המשכנת מיין דוכרין' הוא ירידת הכחות וההשפעות הרוחניות מלמעלה אל בני ישראל (והשפעות אלו הן תוצאה מן 'העלאת מיין נוקבין', שהיא עבודתם של בני ישראל).

(36) בסה"מ תשמ"ז ד"ה זה מבאר באופן אחר קצת: "דעל ידי שהעבודה היא בשלימות כב' ענינים אלו ד'הרים' ו'בקעות' – אהבה ויראה – על ידי זה 'למטר השמים תשתה מים', ולא נאמר 'ממטר השמים', כי ישראל על ידי עבודתם הם 'המשפיעים' למטר השמים, שנמשכים כל הגילויים למעלה בבחינת 'מטר השמים', היינו שהשמים יקבלו מהארץ".

כלומר, שעבודת האדם מלמטה לא רק שהיא 'למטר השמים', כדי לזכות להמשכת 'מטר השמים' (כמבואר כאן שבאתערותא דלתתא בב' בחינות אש ומים גומרים להמשכה עליה בהתאם לעבודה זו), אלא עוד זאת, שהיא גורמת להמשכה נעלית יותר מבחינת 'מטר השמים', והיא מאיר בבחינת 'מטר השמים', ובכך הרי ישראל הם 'למטר השמים', ממשיכים לבחינת 'מטר השמים'.

וליתן להם מכל אשר לו כו'. דמי שהוא בהגבהה והתנשאות צריך הכל לעצמו, וכמה שיש לו אינו מספיק לו (עס איז ניטא קיין גינוג). ולהיפך מי שהוא בענוה ושפלות יתן הכל אל הזולת כו' . . .

"והדוגמא מזה למעלה ב'אדם העליון' - הספירות דאצילות, בחינת החסד הוא ג"כ מצד הביטול כו'. דלהיות שהעשר ספירות דאצילות הן בבחינת ביטול לגבי אור אין סוף, דלאו מכל אלן מדות איהו כלל' כו', וכמ"ש בספר יצירה [על המדות דאצילות]: 'ולפני כסאו הם משתחוים' כו' [שזה מורה על ביטולם כלפי אור אין סוף], ומצד זה הוא בחינת החסד וההשפעה, להשפיע טוב וחסד בעולם כו' . . . דמצד הביטול כל דבר תופס מקום ונראה לדבר חשוב, וראוי הוא להשפיע לו כו", כמו על דרך משל "איש החסד . . . שאינו רואה כלל את הגרעון [בזולתו] ונראה לו שהוא ראוי אל ההשפעה כו', והיינו, מצד הביטול והשפלות שלו, שאינו נחשב בעיניו למציאות כלל ושפל מאד בעיניו כו', ה"ה רואה רק את הטוב בכל דבר, וחשוב הוא בעיניו ושהוא ראוי להשפעה. וזהו דחסד דז"א נקרא 'חסד דמ"ה', וכמו אברהם - [אותיות] אבר מ"ה [וימ"ה מורה על ביטול, כמו 'ונחנו מה'], דהיינו, החסד שמצד הביטול כו'.

"אך, כל זה הוא בבחינת חסד דאצילות כו'. אבל בחינת 'ורב חסד' שלמעלה מאצילות, הוא בחינת החסד שמצד הרוממות והגדולה כו'.

"וכמו שאנו רואין למטה, שיש ג"כ בחינת 'רב חסד', שבא ממדה הפכית לגמרי ממדת השפלות והשיריים כנ"ל, כי אם אדרבה - ממדת הגדולה והתנשאות כו'. והוא כאשר האדם מתעלה בגדולה והתנשאות דעושר בבלי מדה מוגבלת כו', אזי יהיה כמו טבע בנפשו להשפיע ג"כ רב טוב וחסד לכל הבריות, כקטן כגדול, במדה בלתי מוגבלת כלל כו'. וכמו מלך גדול שמשפיע לכל כיד המלך בריבוי השפעה ביותר. וזהו מפני שמצד עוצם גדולתו אין ההשפעה תופס מקום, וגם ריבוי ההשפעה כדבר קטן נחשב אצלו כו'.⁴² . . . [שזהו מצד גדולת המשפיע, שמפני ריבוי השפע וריבוי האור בעצמו, ה"ה בבחינת טבע הטוב להיטיב לכל, והיינו שמטובו ייטיב לכל אדם כו', דמי שטוב לו על לבו (עס איז גוט אויפן הארצין) רוצה שיהיה לכל טוב כו', וזהו סיבת ההשפעה אל הזולת כו'; ומצד הגדולה והרוממות

ויש לבאר תחילה [בהקדמה להביאור מדוע המשכה נעלית זו (הפועלת את הסליחה) נמשכת רק למי שמשים עצמו כשיריים] ענין שבספרי מקובלים הקדמונים⁴⁰ נקראות המדות עליונות ג"ת - גדולה, גבורה, תפארת. היינו, שמדת חסדו יתברך נקראת בשם 'גדולה'. רק ב[ספר] 'עין חיים' נזכר הכל חג"ת, שנקראת המדה [הזאת] בשם 'חסד', ובפסוק כתיב גם כן 'לך ה' הגדולה והגבורה כו' [והתפארת]⁴¹].

[וצריך להבין למה פעמים נק' מדת חסדו ית' בשם 'גדולה' ופעמים בשם 'חסד', ומהו ההפרש ביניהם. וזהו שהולך ומבאר:]

והענין:

[נקודת הביאור דלהלן היא:]

"דנהא איתא בזהר: 'אית חסד ואית חסד', 'אית חסד' - בחינת 'חסד זוטא', חסד דזעיר אנפין [חסד דאצילות], ונקרא 'חסד דאברהם'; ו'אית חסד' - בחינת 'רב חסד', שהוא בחינת חסד דאריך אנפין כו' [חסד של אור אין סוף ב"ה עצמו שלמעלה מאצילות].

"ונודע, דחסד דז"א הוא חסד שמצד הביטול, ועל שם זה נקרא 'חסד זוטא' כו' [שמציאותו קטנה ובלתי חשובה ובבחינת ביטול] . . . וכמו חסד דאברהם אבינו ע"ה, שהיה משפיע טוב וחסד לכל אדם, שהיה זה מצד הביטול והשפלות שלו, שלא היה נחשב כלל בעיני עצמו, וכמ"ש 'ואנכי עפר ואפר', שהיה בעצמו כעפר ואפר ממש, וע"כ, כל מה שהיה לו, נתן לזולתו שנחשב בעיניו יותר ממנו כו', והוא הסתפק בהשיריים ומותרות, מפני שהיה נחשב בעצמו כשיריים כו'; וכן הוא בדרך כלל בכל איש הטוב והחסד, שיש בו על פי הרוב מדת הענוה והשפלות, ואינו צריך דבר לעצמו, ומסיבה זאת יהיה כמו טבע בנפשו להרבות חסד וטוב לכל הבריות

(40) באוה"ת וירא כרך א ז, א מציין "שלפני הפרדס והע"ח". ובאוה"ת פ' עקב ע' תרכט "המקובלים". במאמרי אדה"ז כתובים כרך ב ע' רכד "המקובלים הראשונים" שלפני האר"ל (מראי מקומות בסוף הלקו"ת פ' עקב).

וראה אוה"ת וירא ז, א ואילך. ואתחנן ע' תכ. ח"ז ע' ב'רכו. עקב ע' תרכט. סה"מ תרכ"ז ע' קצח ואילך. תר"ל ע' קצט ואילך. המשך מים רבים תרל"ז פמ"ז ואילך. סה"מ עטר"ת ע' קיז ואילך.

(41) דברי הימים-א כט, יא.

(42) באוה"ת וירא ע' צא, ב מוסיף: "כמו המלך הגדול או שר ועושר מופלג, נדיבות לבם הוא בהרחבה גדולה מאד לפי ערך גדולתם הרב דוקא".

תכלית הגדלות והרוממות, ונמשך ממנו אור וגילוי ללא כל הגבלות וצמצומים.

וזהו פירושו הפנימי של הכתוב 'לגדולתו אין חקר' – לבחינת ה'גדולה' וההשפעה שלו יתברך עצמו – 'אין חקר', אין ביכולת שום נברא 'לחקור' ולהשיג אותה, כי היא ללא כל הגבלות (משא"כ מדת חסד של עשר הספירות דאצילות, היא השפעה מוגבלת, ובמילא היא בגדר השגה ותפיסה).

וזו גם המשמעות הפנימית של הכתוב 'ארך אפים וגדל חסד', שהשפעה והתפשטות זו באה מבחינת 'ארך אפים', 'אריך אנפין', בניגוד למידת החסד דאצילות הנקראת 'עיר אנפין', ומבחינת 'ארך אפים' בא 'גדל חסד', בחינת השפעת חסד בתכלית הגדלות ובלי גבול.

כי הנה, "באור פני מלך חיים"⁴⁷.

פירוש הכתוב לפי פשוטו הוא, כשהמלך מאיר פניו למי, ומראה פנים צהובות ושוחקות, הוא לו לחיים, כי הרבה טובה ביד המלך (מצו"ד).

ופירושו הפנימי הוא, כאשר אין סוף ב"ה עצמו מאיר ומשפיע מעצמו הארה אלקית, הרי מאחר שהיא בלתי מוגבלת ממש, זוהי בחינת חיים וחסד גדול ביותר. כלומר, ש'באור פני מלך' בעצמו, במילא יש 'חיים' וחסד, שאין זה שמשפיע מדה מסוימת מאתו ולכן יש חסד, כי אם עצם זה שמדובר ב'אור פני מלך' בעצמו, היינו באור אין סוף ב"ה עצמו שהוא בבחינת הגדולה והרוממות, במילא ישנו תכלית החיים והחסד בבחינת בלי גבול.

ולחיותו יתברך נקרא "ארך אפים", על כן נמשך להיות "וגדל חסד" כו', וכמו שכתוב במקום אחר⁴⁸.

מאחר שהקב"ה הוא בבחינת 'ארך אפים' – בבחינת 'אריכות' וגדלות בלתי מוגבלת, במילא נמשך ממנו להיות השפעה בבחינת 'גדל חסד' – השפעת חסד ללא כל הגבלות.

ולכן, הוא חסד אין קץ ותכלית לחסדו הטוב, וזהו מדת 'ורב חסד'⁴⁹.

שלו ההשפעה היא בריבוי מאד, ונמשך לכל בשוה, להיות כי טבע הטוב להטיב כו'⁴³.

"והדוגמא מזה למעלה באור אין סוף שלפני אצילות, שהאור הוא בבחינת אין סוף ובבחינת בלי גבול ממש, ד'לגדולתו אין חקר' כו', ויטבע הטוב, כביכול, להיטיב' ולהשפיע טוב וחסד לעולמות ונבראים בריבוי השפעה ביותר שאין קץ ותכלית כלל לחסדו הטוב כו'; ועל זה נאמר 'ארך אפים וגדל חסד', וכמאמר 'כמה ארך אפים לפניו' כו', שמשפיע לכל בריבוי השפעה ביותר כו'. וכל זה הוא מצד **הגדולה והרוממות**, שזהו סיבת ההשפעה, ומשום זה הוא בריבוי ביותר כו'⁴⁴" (סה"מ תער"ב ח"א ע' תפה-ו).

וזהו שממשיך לבאר:]

כי באמת באין סוף ברוך הוא לא שייך לומר שישפיע חסד.

באין סוף ב"ה עצמו לא שייך לומר שמשפיע חסד, 'חסד' דווקא, היינו מדה מוגבלת ומוגדרת, כי הוא ית' עצמו למעלה לגמרי מבחינת המדות, כדיאטא בזהר 'ולאו מכל אלין מדות איהו כלל', שאינו בערך כל המדות הללו, כי הוא אין סוף ובלי גבול, בניגוד למדות אלו, כולל חסד, שהן מוגבלות. שכן, "כל ענין מדה הוא בחינת התלבשות האור בכלי. כי פירוש 'מדה' – לשון הגבלת דבר מה, ואין בחינת הגבלה למעלה רק להיות האור מוגבל בכלי דוקא, כי הכלי מגביל ומתאר את האור" (סידור עם דא"ח ד"ה והקמותי את בריית).

רק מחמת כי "לגדולתו אין חקר"⁴⁵, וכמו שכתוב⁴⁶ "ארך אפים וגדל חסד".

כלומר:

ההשפעה הבאה ממנו אינה בבחינת מדת החסד המוגבלת, אלא השפעה והתגלות בלתי מוגבלת מאתו כתוצאה מכך שהוא יתברך אין סוף ובלי גבול ובבחינת

(43) ראה אוה"ת שם שמוסיף: "וכמשל בעת שמחתו של אדם דנשואי בנו וכחאי גוונא שלבבו ברוממות בעצמותו, ישפיע לכל בשוה, ורוצה שיהנו הכל – גדול וקטן, טוב ורע – בשוה ממש כו'".

(44) ובפלח הרימון מוסיף: "יש הפרש בין חסד הא' – שבא מצד שהוא בעצמו אינו תופס מקום בענינו כו'; וחסד הב' – הוא שהדבר שהוא משפיע אינו תופס מקום בענינו מצד עצם הרוממות שלו כו'".

(45) תהלים קמה, ג. ראה באוה"ת וירא צא ב בענין זה.

(46) תהלים קמה, ח.

(47) משלי טז, טו.

(48) לקו"ת נשא כ, א.

(49) עיין בזהר באדרת נשא (דף קל"ג ע"ב).

וכל ההשתלשלות הוא כטפה לגבי אוקיינוס, ויותר מכך, [כמ"ש⁵²] 'אין ערוד כו' [לך].

ובאמת, הנה, כל ההשתלשלות של כל העולמות – עליונים ותחתונים – עם כל הספירות שבהם, הרי כולם נחשבים אצל אין סוף ב"ה עצמו כטפה אחת לגבי כל הים אוקיינוס, היינו כהעדר החשיבות של טפה אחת לגבי כל המים שבים אוקיינוס, שטפה אחת זו אין לה ערך כלל לגבי ריבוי הטפות שבים.

אך, אליבא דאמת, אין המשל דומה לנמשל, שכן בהמשל הרי יש ערך כלשהו בין טפה אחת לכל הים, שהרי היא טפה אחת מכל טפות הים והם מהות אחת, משא"כ ריחוק הערך בין כל העולמות הנבראים להקב"ה הוא בגדר אחר לגמרי, שהרי הקב"ה הוא בלי גבול ממש, ואילו כל העולמות מוגבלים, ואין להם כל ערך ויחס כלל.

וזהו הביאור במה שאומרים 'אין ערוך לך':

כי הנה, הקב"ה הוא אין סוף וכלי גבול ואילו כל העולמות הם בעלי גבול ותכלית, וכלי גבול וגבול הם באין ערוך לגמרי זה לזה. כשם שלגבי בלי גבול, מספר גדול ומספר קטן שווים ממש. היינו שמספר גדול אינו קרוב יותר לכלי גבול מאשר מספר קטן, וכן לאידך. וזאת כיון שבלי גבול אינו בגדר מספר כלל, ולמספר אין שום ערך אל ענין הכלי גבול, ולכן כל המספרים שווים לפניו כי הוא אינו ב'עולם' ובמושגי הגבול כלל.

וכך הוא למעלה, אשר הקב"ה הוא באין ערוך לכל העולמות, כי כל העולמות, אפילו העליונים ביותר, הרי הם בגדר גבול⁵³.

ומכיון שכן, הרי בכל הבריאה, כולל עולמות העליונים ביותר, לא שייך ענין של 'גדולה', כי לגבי אין סוף ב"ה עצמו, אפילו הספירות העליונות של עולם האצילות אינן נחשבות לכלום.

בגלל שמדובר כאן בהשפעה הבא מאין סוף ב"ה עצמו, לכך "הוא חסד אין קץ ותכלית לחסדו הטוב, וזהו מדת 'ורב חסד' שבי"ג מדות הרחמים, שאין זה בחינת חסד מוגבל של סדר השתלשלות, אלא חסד בלי גבול והשפעה בלתי מוגבלת, שדוקא דרגה גבוהה כזו ביכולתה לפעול את סליחת העונות, לנקות את נפש האדם מכל פגם ולכלוך חטא.

[ועל פי זה יובן מהי בחינת 'גדולה' במדות העליונות:]

אמנם, בחינת חסד זה שמצד הגדולה [בחינת 'וגדל חסד', 'ורב חסד'], **זהו דייקא במדת אין סוף ברוך הוא, אשר "לגדולתו אין חקר", כי הוא לבדו הוא קדמון לכל הקדומים**,⁵⁰ **"כי גאה גאה כו"**⁵¹, **לכן, "לך הוי' – דייקא – הגדולה".**

חסדו יתברך הנקרא 'גדולה', זהו דוקא במדת אין סוף ב"ה עצמו, כנרמז בלשון הכתוב 'ולגדולתו' [העצמית] אין חקר' (משא"כ במדת החסד של סדר השתלשלות, ניתן 'לחקור' ולהשיג אותה ואינה בבחינת 'גדולה' בלתי מוגבלת).

והטעם שחסד זה שונה מחסד דסדר השתלשלות הוא משום שהקב"ה עצמו הוא 'קדמון', שמציאותו תמיד היתה, והוא מובדל ומרומם מכל גדר הבריאה ואין לו יחס והשוואה כלל עם העולמות, לכן גם החסד שלו הוא באופן שונה לגמרי, ללא כל הגבלות. וזהו שנאמר 'לך הוי' הגדולה', שמדת הגדולה שייכת רק לך ה', לאין סוף ב"ה עצמו שלמעלה מכל גדרים וגבולים (ומדת החסד דאצילות אינה 'לך ה'', אלא בבחינת סדר השתלשלות העולמות, באורו יתברך המוגבל והמצומצם).

מה שאין כן בנבראים לא שייך מדה זו, מאחר שהם באמת כ'לא חשיבי'.

בנבראים מוגבלים לא שייכת מדה זו של חסד שמצד הגדולה והרוממות, כי הם באמת בטלים ובלתי חשובים כלל לגבי אין סוף ב"ה עצמו, ובוודאי לא בבחינת 'גדולה'.

52) ברכות ק"ש לשבת. ראה תניא פמ"ח. תו"א ויצא כב, א. לקו"ת אחר כז, א. בהר מב, ב. ואתחנן יב, א סעיף ב' ואילך.

53) כלומר:

לא זו בלבד שהוא ית' למעלה מכל העולמות, שכן זהו ביטוי שיכול להתפרש שיש לו ערך אל העולמות רק שהוא בדרגה עליונה יותר מהם, אלא הפירוש 'אין ערוך' הוא שלגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו אין לעולמות שום ערך, כלומר, שאין שום יחס ושום השוואה בין הקב"ה והעולמות, כי אינו בגדרם כלל.

50) ת"ז (קכ, א).

51) שמות טו, א. וראה תו"א פ' בשלח ד"ה אשירה לה' כי גאה גאה.

וזהו מדת 'חסד' לאברהם⁵⁶, שנמשך מבחינת "ואנכי עפר ואפר".

וענין החסד של הנבראים, שהם בבחינת ביטול ו'אין', כנ"ל, הוא בדוגמת החסד של אברהם, שחסדו והשפעתו לכולם באו לא בגלל גדולתו ורוממותו על כולם (שהרי "בנבראים לא שייך מדה זו, מאחר שהם באמת כ'לא חשיבי'") (ל' המאמר לעיל), אלא אדרבה, "שנמשך מבחינת 'ואנכי עפר ואפר' – בגלל ביטולו ושפלותו, שלא היה חשוב בעיני עצמו, ובמילא אינו צריך כלום לעצמו ומשפיע הכל לזולתו חוץ מהמותרות שנשארו עבורו.

ועל דרך זה אמר יעקב⁵⁷: "קִטְנִי מִכָּל הַחֲסִידִים".⁵⁸

בדומה למדת אברהם הנ"ל שבאה מצד הביטול לה', על דרך זה הוא תוכנה הפנימי של אמירת יעקב 'קטנתי מכל החסידים', "פירוש, שבכל חסד וחסד שהקדוש ב"ה עושה לאדם, צריך להיות שפל רוח במאד. כי 'חסד דרועא ימינא', וימינו תחבקני', ש[בחינת החסד של הקב"ה] היא בחינת קרבת אלהים ממש ביתר שאת מלפנים, וכל הקרוב אל ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה, צריך להיות יותר שפל רוח למטה מטה. . . וכנודע, ד'כולא קמיה דווקא כלא חשיבי'. וא"כ, כל שהוא 'קמיה' יותר, הוא יותר 'כלא' ואין ואפס, וזו בחינת 'ימין' שבקדושה, וחסד לאברהם שאמר 'אנכי עפר ואפר' (כנ"ל), וזו היא גם כן מדתו של יעקב" (תניא אגרת הקודש סי' ב' – צוין בהגה"ת הצ"צ כאן).

נמצא, שגילוי החסד מלמעלה פעל ביעקב ההיפך – תחושת יראה וביטול אל ה'.

לכן, ככל סטרא דקדושה הוא בחינת ביטול ו'אין' דכלא חשיבי, נהפוך מבחינת 'גדולה'.

ובגלל העדר החשיבות ותפיסת מקום של כל העולמות והנבראים אין סוף ב"ה עצמו – "לכן, כל סטרא דקדושה הוא בחינת ביטול, וכמאמר: 'כל נהוראין מתחשכאין קמיה', 'כתר עליון, אף על גב דאיהו אור צח אור מצוחצח – אוכם הוא קדם עילת העילות', שכל נהוראין הם בבחינת 'חושך' ביטול [לגבי הקב"ה עצמו], ואם כן, אינו שייך שייחסו הגדולה לעצמם, מאחר ש'כולא קמיה כלא חשיבי'. אלא הגדולה שייך דוקא בההשפעה שנמשך מאין סוף [עצמו], וזהו 'לך ה' הגדולה', שמדת הגדולה הוא לך לבד" (סה"מ תר"ם ח"ב שם).

ולאור כל זאת עולה:

מאחר שלאמיתו של דבר 'כולא קמיה כלא חשיבי', הרי כל דבר בעולם שמגלה אמת זו היא בצד הקדושה. היינו, כל מה שבטל אצלו יתברך ומציאותו האישית בטלה לגמרי לאלקות, היא בצד הקדושה. ואילו כל מה שמנגד לאמת זו ואינו מגלה אותה הרי הוא בצד הקליפה והסטרא אחרא, שהרי הוא עומד בסתירה לאלקות, כביכול.

ולכן, נקרא 'ארץ ישראל' (שהיא בצד הקדושה) בשם 'ארץ כנען'⁵⁴ – לשון הכנעה וביטול, כמו שנתבאר לעיל⁵⁵.

וזהו הטעם הפנימי לכך ש'ארץ ישראל' נקראת בשם 'ארץ כנען', דלכאורה כנען אינו דבר טוב, שהרי כנען הוא ארור ו'עבד עבדים יהיה למו', ומדוע ארץ ישראל הקדושה נקראת בשם שיכול להתפרש כדבר בלתי רצוי?

אלא הענין הוא, כי מאחר שארץ ישראל היא בבחינת הקדושה, מקום של השראת והתגלות שכינתו יתברך ('עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה'), לכן נקראת 'ארץ כנען', כי 'כנען' הוא גם מלשון הכנעה וביטול, וכל דבר שבצד הקדושה הוא בבחינת ביטול והעדר החשיבות, כי על ידי כך הרי הוא כלי ראוי להתגלות האמת האלקית, שהקב"ה הוא המציאות האמיתית היחידה, והכל בטל אצלו ו'כלא חשיבי'.

(54) ראה גם תו"א פ' וישב בתחילתו. ובאוה"ת פ' וישב ע' רנא, ב.

(55) לקו"ת פ' עקב טז, ג.

(56) מיכה ז, כ.

(57) בראשית לב, יא.

(58) כמ"ש באגרת הקדש [סי' ב], עיין שם - זה לשונו שם:

"פירוש, שבכל חסד וחסד שהקדוש ב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד. כי חסד דרועא ימינא. וימינו תחבקני. שהיא בחי' קרבת אלהים ממש ביתר שאת מלפנים. וכל הקרוב אל ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה. צריך להיות יותר שפל רוח למטה מטה כמ"ש מרחוק ה' נראה לי. וכנודע דכולא קמי' דווקא כלא חשיבי. וא"כ כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא ואין ואפס חו בחי' ימין שבקדושה וחסד לאברהם שאמר אנכי עפר ואפר. חו היא ג"כ מדתו של יעקב. ובזאת התנצל על יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו והנה אנכי עמך כו'. מפני היות קטן יעקב במאד מאד בעיני מחמת ריבוי החסידים כי במקלי כו'. ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו'. וכמארז"ל שמא יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא. משא"כ בזלע"ז הוא ישמעאל חסד דקליפה. כל שהחסד גדול הוא הולך וגדל בגובה וגסות הרוח ורוחב לבו".

'ארץ אפים' לשון אריכות וגדלות, כי לא מדובר בהחסד המוגבל של סדר השתלשלות, אלא בענין החסד וההתפשטות הבלי גבול הבא מאין סוף ב"ה עצמו, שהתפשטות זאת אי אפשר לקרותה 'חסד' סתם, אלא 'גדולה' ו'לגדולתו אין חקר', גדולה והתפשטות זו היא למעלה מכל הגדרה והגבלה כלשהי.

ולכן, בחסד ד'זעיר אנפין' נקרא חסד דמ"ה – בחינת ביטול⁶², [מפני] שהכלים בטלים ממש לאין סוף ברוך הוא.

חסד זה הוא בבחינת ביטול (בשונה בהחסד של אין סוף ב"ה עצמו שהוא בתכלית ההתפשטות), כי חסד זה ירד ונמשך דרך צמצומים רבים עד שנתהווה חסד מוגבל דאצילות (שלכן נקרא **זעיר אנפין**, לשון קטנות), ולכן, המדות דאצילות הן בטלות ואינן תופסות מקום כלל לגבי אין סוף ב"ה עצמו שלמעלה לגמרי מאצילות.

ו"כמו שכתוב בספר יצירה בענין העשר ספירות "ולפני כסאו הם משתחווים", הרי שייך השתחווה וביטול המדות לגבי אור אין סוף ב"ה, משום ד'לאו מכל אינן מדות איהו כלל' (אוה"ת וירא ע' צא, א). היינו, שמפני שאור אין סוף ב"ה עצמו מושלל ומופשט לגמרי מכל גדר המדות, עד שאין להן תפיסת מקום וערך כלל לגביו, לכן הן בטלות לגמרי אצלו.

וזהו שחסד זה דאצילות נקרא 'חסד דמ"ה' שמורה על ביטול, להיותו בטל ו'כלא חשיב' לגבי אין סוף ב"ה עצמו.

אבל בחינת "וגדל חסד", ו'רב חסד' [היינו, החסד של אין סוף ב"ה עצמו, כנ"ל] – זהו בבחינת 'אריך אנפין' שלמעלה מהאצילות⁶³ [ולמעלה מבחינת כלים המגבילים, כי אם התפשטות והתגלות אלקות ללא כל הגבלות], בנוכר לעיל⁶⁴.

ומה שכתוב ב'עין חיים' מדת 'חסד', ולא אמר 'גדולה':

עדיין יש לבאר הטעם לכך שבספר 'עין חיים' כתוב מדת 'חסד', ולא נקט 'גדולה', כי לכאורה "מה שינה האריז"ל בלשון, שבהכרח הוא מכון" (מאה"ז כתובים ח"ב ע' ש).

[ונקודת הביאור בזה היא, ש"אף שהמה [חסד וגדולה] מהות ספירה אחת ומדה אחת, מוכרח להיות חילוק פרטי ביניהם באיזה 'פרצוף' פרטי הוא המדה, כן משתנה שמה, שהראשונים לא ידעו מ'פרצופים', כנודע, רק כללות עשר ספירות בלבד, ולכן לא ידעו להפרש בינותם. והיינו, כי 'גדולה' הוא בחינת 'רב חסד' דאריך אנפין, ו'חסד' סתם הוא חסד דזעיר אנפין, כמבואר באדרא רבה ד'אית חסד, ואית חסד' (יש ב' סוגי חסד, כנ"ל) (מאה"ז כתובים ח"ב ש).

וזהו שימשיך לבאר].

היינו, כי ב'עין חיים' מְדַבֵּר בחסד ד'זעיר אנפין' דאצילות [בחינת חסד של המדות דאצילות], אשר הכלים [שם] הם בבחינת גבול ותכלית⁵⁹ – 'רל"ן אלפים רבבות פרסאות'^{60, 61}.

- היינו, לא מדובר בהחסד של אין סוף ב"ה בעצמו שאין לו כל הגבלות, אלא החסד המוגדר והמוגבל של סדר השתלשלות.

ולכן, נקרא 'זעיר אנפין'.

ומטעם זה נקראות המדות דאצילות בשם 'זעיר אנפין' - 'זעיר' לשון קטנות וצמצום, כי המדות דאצילות אכן מוגבלות ומוגדרות למרות מעלתן הגדולה.

מה שאין בן 'ארץ אפים' – הוא אין סוף.

(59) "ועל כל פנים בחינת שורש הגבול גם לפי דעת העבודת הקודש" – סה"מ תר"ם ח"ב ע' תרמח.

(60) ראה 'פרקי היכלות'. ע"ח שער דרושי אבי"ע שמ"ב, פ"ב.

(61) כמו שכתוב באגרת הקדש ד"ה 'איהו וחיותו' (ס' כ) - זה לשונו שם:

"וצריך להבין היטב, איך האין סוף' חד עם 'גרמוהי', הן הכלים? הרי הכלים הן בבחינת גבול ותכלית כמו שכתוב בעין חיים (שער דרושי אבי"ע רפ"ד) (ע"פ המובא בפרקי היכלות בענין 'שיעור קומה של יוצר בראשית')".

(62) כידוע, ששם מ"ה מורה על ביטול (כמו שמשה ואהרן אמרו על עצמם 'נחנו מה', אינם נחשבים לכלום לגבי השם)

(63) מובא באוה"ת פ' בהעלותך ע' שלד, ע"ש. וראה מאמרי אדה"ז כתובים כרך ב ע' רכד ואילך. ביאור ענין זה באריכות באוה"ת פ' וירא צא, ב.

(64) וכמו שכתוב בזהר שם בענין 'חסד דלנאו וחסד דלבר', עיין שם.

[כעת מבאר ענין החסד דקליפה, בחינת ישמעאל כמובא בתחילת המאמר, ומהו השורש הרוחני למעלה לחסד זה.

ולהבנת הדברים הבאים יש להקדים :

"והנה, יש עוד בחינת 'רב חסד' כזה הבא ממדות רוב הגדולה בעצם, כנ"ל, אבל אינו בא מצד הגדולה בעושר וכבוד וכהאי כוונא, אלא רק מצד בחינת הגסות והגבהות בלבד, כמו שאנו רואים בחוש שיש נדיב גדול שאינו נדיב לב בטבעו כלל, וכס אינו עשיר גדול, אלא רק מפני גסות רוחו וגובה לבבו ירחיב ידו במתן, כי בסיבת הגסות והגבות – זהו התנשאותו, מה שיהנו הכל משלו כדי שיתגדל שמו בלבד. וזהו היפך ממש מבחינת חסד דאברהם הנ"ל, שהוא בא רק מצד הביטול, היותו בחינת – היותו בחינת המותרות והשיריים שהוא שפל בתכלית, עפר ואפר כנ"ל. והיינו, שורש קליפה דישמעאל, שהוא בחינת חסד דקליפה ויצא בבחינת מותרות ופסולת מבחינת חסד דקדושה, שהוא בחינת חסד דאברהם הנ"ל. ואין לישמעאל חיבור ושייכות בעצם המדה הזאת עם אברהם, אדרבה, המה ב' הפכים ממש מן הקצה לקצה, שזה משפיע רק מצד השפלות, וזה רק מצד הגסות, כנ"ל, אך ורק בגופה של ההשפעה, במה שנשפע חסד וטוב, יצא ממנו ישמעאל דרך תולדה.

"ויש להבין לכאורה איך יוצא בדרך תולדה ההיפוך מטבע כח המוליד כו" (אוה"ת וירא ע' צג, א)?

וזהו שממשיך ומבאר – ענינה של מדת החסד דישמעאל, ואופן התהוותה:]

אך, מ'שבירת הכלים' שמעולם התחולל – נתהווה בחינת חסד דישמעאל⁶⁶.

כידוע, העולמות העליונים המכונים בשם 'סדר השתלשלות' (ובפרט העולם הראשון עולם האצילות), נקראים בשם 'עולם התיקון'. ולמעלה מעולמות אלו ישנו עולם רוחני הנקרא 'עולם התהווה', ובעולם זה ה' 'שבירת הכלים'.

הסיבה לשבירת הכלים ב'עולם התהווה' היא, לפי ששם ה'אורות מרובים והכלים מועטים', היינו שבעולם התהווה האורות והגילויים של הקב"ה הם גדולים ועצומים מאד,

והכלים שבעולם התהווה אינם מסוגלים לקבל ולהכיל בתוכם את האורות המרובים הללו, ולכן 'נשתברו' הכלים ונפלו למטה [בדוגמת אדם הרואה אור גדול עד מאד, שלא רק שלא נתוסף בו אור ויכולת לראות על ידי זה, אלא שזה עוד מזיק לכח ראיית העין שלו].

בעולם התיקון הוא ההפוך מזה, ששם ה'כלים מרובים' וה'אורות מועטים', בדוגמת רב המלמד תלמידו סברא מצומצמת המתאימה לפי ערכו הקטן של התלמיד – שמצד אחד, מחמת שהסברא היא מצומצמת לא יצא התלמיד מגדרו ולא ישתבש שכלו, אך מאידך, על ידי זה מקבל התלמיד שכל 'מצומצם' בלבד.

והנה, לפי זה מובן שאחד ההבדלים בין תהווה לתיקון הוא, "דאורות דתהווה המה בחי' אורות תקיפים בתוקף ותגבורת החיות ביותר" (אוה"ת וירא שם), "ע"כ, ממילא אין להם חיבור והתכללות זה עם זה כלל, אלא כאו"א בפ"ע דוקא, כי כל בחינת 'יש' לא יוכל להתחבר, לפי שכל חיבור בא מסיבת הביטול. וכמו עד"מ שני מלכים אי אפשר שיתחברו, לפי שכל אחד ואחד בישותו, ולא יִכְנָע כלל, ועל כן, גזרו אומר שאי אפשר לב' מלכים להשתמש בכתר אחד. וע"כ, בחי' הישות גורם לעשות הפירוד, היפך החיבור, והוא שלא יסבול זולתו כלל, כי אינו סובל דבר מה חוץ ממנו כו" (מאה"ז פרשיות ח"א ע' סח-טט).

"ואם כן, בחינת אור מדת החסד שבאורות דתהווה הוא מבחינת הגדולה והישות דוקא, והיינו, כנ"ל בבחינת החסד שבא מצד הגדולה והרוממות בעצם כו'. אבל בחינת אורות דתיקון המה במיעוט התוקף והישות, כי ע"י שם מ"ה דתיקון המה בבחינת הביטול, על כן יש בהן בינת ההתכללות זה עם זה. . ואם כן, בחינת החסד שבאורות דתיקון הוא מצד בחינת הענוה והביטול. . וידוע, שאברהם היה מרכבה לבחינת חסד דז"א, שהוא בחינת התיקון, על כן היה מדת חסדו מצד בחינת הביטול, כשיריים, עפר ואפר כו'. והוא אשר יכול להשתלשל ולבוא למטה בכי"ע.

"אבל, בחינת החסד שמצד הגדולה, כמו בחינת חסד שבבחינת התהווה, מפני תוקף האור כי רב הוא בלי גבול כנ"ל, לא יכול להשתלשל למטה כלל, כי אינו לפי ערך המקבלים כלל. . ואם נמשך מאורו הגדול, [הנה] קטן וגדול שוין, 'כחשיכה כאורה' כו'. . ויכולים גם החיצונים לקבל יניקה. . אבל מבחינת חסד דתיקון, שבא מצד בחינת הביטול, אין לחיצונים, שהם 'טורי דפרודא', יניקה מנו כלל וכלל" (אוה"ת וירא שם).

(65) 'תהווה' הוא עולם אלקי עליון שלמעלה מאצילות, שבו האירו אורות גדולים ועצומים בכלים קטנים מהכיל אותם, ומזה נגרמה שבירת הכלים (כמשל אדם המסתכל באופן ישיר באור השמש, שכלי עיניו מתקלקלים רח"ל, כי האור היה חזק מדי לגבי כלי העיניים).

(66) ראה בארוכה באוה"ת פ' וירא צג, ב.

ששם היו 'אורות מרובים' ו'כלים מועטים' היינו אורות תקיפים מאד ובתוקף הישות והמציאות, עד שלא היה יכול לסבול זולתו, הנה, כתוצאה מכך נעשתה 'שבירת הכלים', ואור תקיף זה בא למטה ומתבטא בחסד של ישות וגסות.

והנה, מצד גוף ההשפעה הרי החסד של אין סוף ב"ה, בחינת 'רב חסד' הנ"ל, הוא בדומה לחסד זה של קליפה, שהרי שניהם הם השפעת חסד וטוב, אך, הם באמת הם שונים זה לזה מן הקצה אל הקצה, שהשפעת החסד שבאה מאין סוף ב"ה היא לכולם בשווה וגם שפע גדול מאד, ואילו השפעה של חסד דקליפה היא רק לאלו שבזה יראו גודלו ושעל ידי זה יתגדל שמו יותר ויותר, וכן אינו אלא מהמותרות שלו, ולא מדברים הנוגעים לחיי נפשו ממש.

והנה, מאחר שהאור דתוהו היה בתוקף הישות והגדלות, לכן בנפילתו למטה בא לידי ביטוי בהשפעה הבאה מתוך ישות וגסות, כדי להראות את גדולתו.

והאדם צריך לידבק [עצמו] במדות דעולם התיקון — חסד דמ"ה, בחינת ביטול.

על הפסוק 'לדבקה בו' אמרו רז"ל 'הדבק במידותיו יתברך, כשם שהוא רחום כך אתה תהא רחום' וכו'. והכוונה הפנימית בזה היא, שעל האדם לדבוק בהמדות של עולם התיקון דוקא (היינו, עולם האצילות שבו יש 'תיקון' והתכללות ומיזוג נכון בין האורות והכלים), ולא להמידות של עולם התוהו למרות גודל ועוצם התוקף שלהן, כי דווקא בעולם התיקון ישנו ביטול לאלקות ולא בחינת ישות ומציאות. היינו, שעל האדם להשתדל לדבוק במידת החסד של עולם האצילות, שבאה לידי ביטוי בנפש האדם בחסד של ביטול, כמו באברהם שאמר 'אנכי עפר ואפר', שהחסד שלו היה חדור בביטול מוחלט להשם.

ולכן, אפילו מגיע לו ריעותא מהגמילות חסד, לא ימנע את עצמו מלגמול חסד, כיון שסיבת החסד מחמת ש'משים עצמו כשיריים' בו, כנוכח לעיל.

ומכין שהוא דבוק בהמדות דתיקון דוקא, שבהן יש ביטול לאלקות, אפילו הוא על ידי חסד זה מגיע לו דבר בלתי רצוי (כגון שע"י השפעת חסד זה לא יוכל לקנות דבר מסוים לעצמו), "לא ימנע את עצמו מלגמור חסד", מאחר שכל סיבת חסדו היא מחמת ש'משים עצמו כשיריים' בעלמא, היינו בגלל שאין לו חשיבות בעיני עצמו (חסד דמ"ה),

ולפי זה מובן הטעם שמאור עליון זה של חסד דתוהו ירד ונמשך ע"י שבירת הכלים להיות חסד דישמעאל (חסד דקליפה):

שכן, מחמת גודל ותוקף האור, הנה בירידתו למטה לא רק שהוא למעלה מכלי המקבלים ואינו מתלבש ומתגלה בהם, אלא שמצד גודל מעלת האור הוא נמשך אל היפך הטוב והקדושה. כמו למשל כאשר רב גדול מאד מלמד לתלמיד קטן אך אינו מצמצם את שכלו הנעלה בהתאם לכלי שכלו של התלמיד, אלא מעביר את כל עומק שכלו אליו, הנה, לא רק שהשכל לא 'נכנס' ונקלט אצל התלמיד, אלא יבלבל אותו לגמרי ויגרום שיבין את הענין פחות מאילו הי' משפיע לו באופן מצומצם. נמצא, שכאשר האור הוא גדול מדי עבור המקבל, לא רק שאינו מתלבש בו, אלא פועל בו נזק. וכך גם באור החסד דתוהו, מצד גודלו הרי בהמשכתו למטה נמשך לקליפה וסטרא אחרא, עד שנעשה מזה חסד של ישמעאל.

[ומבאר עניינו של חסד זה דישמעאל:]

אשר גם הוא פורן [כמו שהיה אברהם], אכן, הפיוור [שלו הוא] בכדי להראות את עֲשָׂרוֹ ותפארת גדולתו, ולחיות לו לִשְׁם ולתפארת [לשם הגדלת מציאותו], היפך מבחינת הביטול מבחינת "עפר ואפר" [דאברהם, חסד דמ"ה של עולם האצילות], וממילא, שאין משפיע רק מהמותרות שלו.

כיון שחסד זה בא רק מצד הישות והמציאות העצמית, לכן אף שמשפיע הרבה, מכל מקום הכל הוא כדי להגדיל ולפאר את מציאותו וישותו, "מה שיהנו הכל משלו כדי שיתגדל שמו בלבד" (אזה"ת שם); וזהו גם הטעם לכך ש"אין משפיע רק מהמותרות שלו", כי באמת הוא רוצה הכל רק לעצמו, כמבואר בתחילת המאמר.

והתהוות בחינה זה דנבראים, היינו, על ידי 'שבירת הכלים' דייקא מעולם התהו שלפני האצילות, שהיה החסד [שם] בבחינת 'גדולה' בו.⁶⁷

כאמור לעיל, התהוות בחינה זו של חסד דישמעאל, חסד דקליפה, באה ע"י 'שבירת הכלים' מעולם התוהו, שבגלל

67) ועיין מ"ש מזה בד"ה 'זיהי בשלח פרעה', בענין: 'כמה ארץ אפים לפניו' בו, עיין שם [תו"א ריש פ' בשלח סא, א, וראה בבאורנו שם]. ועיין מ"ש ב'ביאור' על פסוק 'שחורה אני' בו, בענין: 'כאהלי קדר' בו, עיין שם [לקו"ת שה"ש ז, ג].

ע"י בחינת שבירת הכלים, היינו, בדרך שבירה ונפילה, בה יש העלם והסתר על האור המקורי האין סוף.

וזהו ענין 'לעושי רצונו על אחת כמה וכמה'⁶⁹.

כאשר רבי עקיבא ראה את כל התענוג הגדול שמקבלים העכו"ם, שחק ואמר שאם אנשים אלו העוברים על רצונו ית' מקבלים תענוג ושפע גדול כל כך, על-אחת-כמה-וכמה שאלו העושים ומקיימים רצונו ית' בתורה ומצוות יקבלו שפע ותענוג גדול.

והטעם הפנימי לכך הוא, כנ"ל, שהכלי להתגלות גדולתו יתברך הבלי גבול הוא ענין הביטול והשקיעה שלמטה, שזהו ענין 'עושי רצונו' שהם בטלים אליו יתברך, ולהם נמשך שפע אור עליון זה בגילוי שהרי הם כלים ראויים לקבל ולהכילו, כנ"ל. משא"כ ל'עוברי רצונו', אף שגם להם נמשך מאור עליון זה עצמו, בחינת גדולתו יתברך המאירה בעולם התהו, אבל הדרך שבה אור זה בא לה'עוברי רצונו' – הקליפות והסטרא אחרא – היא בבחינת העלם והסתר, בדרך שבירה ונפילה הנ"ל, ולכן 'על אחת כמה וכמה לעושי רצונו', שאם הקליפות מקבלות חיות ושפע רב כזה, הרי כל שכן שהדבר נכון לגבי 'עושי רצונו', שהרי הם כלים ראויים שבחינת גדולתו יתברך יכולה לבוא בהם בגילוי ממש.

וכמו שמבואר במקום אחר⁷⁰ שבעולם התיקון נמשך השראת אור אין סוף מבחינת 'שלימותא דכולא' בו'.

מה שמבואר לעיל של'עושי רצונו על אחת כמה וכמה' – שלהם נמשך בחינת גדולתו באופן גלוי היות שהם בבחינת 'כלי' להשראת אין סוף ב"ה – הוא על דרך המבואר

וכמבואר לעיל בענין החסד של אברהם – 'אנכי עפר ואפר', ואיך שבחזירתו פרע הקפותיו.

והנה, על ידי בחינת ביטול זה [ד'משים עצמו כשיריים], יוכל להתגלות עליו מדותיו של הקדוש ברוך הוא ממש – שהוא בחינת מדת גדולתו יתברך – בגילוי ממש.

"וזהו 'לשארית נחלתו', ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים, וצריך להבין, למה לא לכל נחלתו, והלא באמת כמה ארך אפים לפניו? אך הענין הוא, דמצד אין סוף אינו שייך דקדוק זה, אך מכל מקום צריכים להיות 'כלי' לקבל גילוי זה" (סה"מ תר"ם ח"ב ע' תתיט), וזהו דווקא על ידי הביטול, ד'כלי ריקן מחזיק, וכלי מלא אינו מחזיק'.

כלומר:

ע"י בחינת הביטול של עולם התיקון, ענין 'משים עצמו כשיריים', יכול להתגלות בו בחינת גדולתו יתברך העצמית, מידת החסד של אין סוף ב"ה עצמו, כי על ידי הביטול נעשה כלי ראוי לקבל התגלות זאת. בניגוד למצב הדברים בעולם התהו בו לא היתה יכולה להיות התגלות בחינת גדולתו, כי הכלים שם לא היו בבחינת ביטול, ואדרבה, התגלות זו גרמה לשבירת הכלים, היפך קבלת האור באופן שבא לידי גילוי בכלי המקבל⁶⁸.

כי על ידי בחינת 'שקיעה' שמלמטה – שהוא בחינת ביטול – נמשך 'אתערותא דלעילא' בבחינת 'חותם בולט' [כ'חותם המתהפך', כנ"ל], הוא בחינת מדת גדולתו יתברך [היינו, התפשטות בלתי מוגבלת של אלקות ללא כל העלם ולבוש].

מה שאין כן בסטרא אחרא, שהוא בחינת 'יש' – נמשך משם רק על ידי 'שבירת הכלים'.

כמבואר לעיל, שהמידות דקליפה מקבלות את חיות מהאור הנעלה והבלי גבול של עולם התהו, אך לא באופן של התגלות, שאור עליון זה עצמו ירד, יתגלה ויורגש בהן, אלא

(68) כלומר: ההדגשה כאן היא בענין הגילוי, שעל ידי בחינת ביטול יכול להיות גילוי בחינת גדולתו יתברך בכלי המקבל, כי עשה את עצמו לכלי ראוי לקבל את הגילוי.

(69) מכות כד, ב. נדרים נ, ב. וראה תו"א ריש פרשת בשלח. ותו"ח שמות ע' שמו.

(70) ראה לקו"ת אמור לו, סע"ד ואילך: "מצד ההתכללות הנ"ל יש בתיקון מעלה גבוה שאינה בבחי' תהו. כי יש בתיקון גילוי אור א"ס שאין בתהו והוא כמ"ש בזהר קוב"ה לא שריא אלא באתר שלים פי' קוב"ה הוא עצמות המאציל אנת הוא שלימותא דכולא ואינו שורה אלא באתר שלים היינו כשיש התכללותלמטה וקשר וחיבור הע"ס יחד אזי ישכון בהם אור א"ס שלימותא דכולא מה שלמעלה מע"ס ולא מכל אלין מדות איהו כלל. משא"כ כשכל מדה היא בפ"ע אין זה כלל אתר שלים שיהיה השראה משלימותא דכולא כו'. ולכן בתיקון ע"י ההתכללות בבחי' פרצוף אדם העליון נמשך השראת אור א"ס משלימותא דכולא משא"כ בעולם התהו חוה מעלה יתירה ועצומה דבחי' אדם שבתיקון על עולם התהו".

(71) ראה ת"ז בהקדמה יז, ב.

וזהו ביאור נוסף ב'ארץ הרים ובקעות' – שבחינת חסד דמ"ה, שהוא בחינת 'הר' (כמו שנקרא אברהם), הנה, חסד זה נמשך מבחינת 'בקעות', מבחינת ביטול מוחלט להשם.

[לפי זה יבאר מדוע י"ג מידות הרחמים נמשכות רק למי שמשים עצמו כשיריים, כפי שהובא לעיל:]

וזהו "לשארית נחלתו" – למי שמשים עצמו כשיריים.

ולפי זה מובן מדוע הקב"ה 'נושא עוון ועובר על פשע' דוקא ל'שארית נחלתו' (ולא לכל נחלתו, אף שלכאורה מצד דרגה זו אין דקדוקים והרי כולם שווים אצלה, כנ"ל), היינו דוקא למי שמשים עצמו כשיריים בביטול מוחלט. היינו, שההשפעה הגדולה ביותר, בחינת 'חותם בולט' שלמעלה (בחינת 'גדל חסד'), באה דוקא ע"י בחינת ה'שיקוע' והביטול שלמטה, 'חותם שוקע' ('משים עצמו כשיריים'), כפי שממשיך.

כי הנה, י"ג מדות הרחמים [הנזכרים בהפסוק לעיל – 'נושא עון ועובר על פשע'], נקראים 'רחמים גדולים' – כמו שכתוב⁷⁵ **"וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ"** – שנמשכים מבחינת "ולגדולתו אין חקר", שהם מבחינת 'אורך אפים וגדל חסד'.⁷⁶

י"ג מדות הרחמים הם התגלות אלקית בלתי מוגבלת שלמעלה לגמרי מסדר השתלשלות העולמות, שלכן נקראות 'רחמים גדולים', ככתוב 'וברחמים גדולים אקבצך', היינו שנמשכות מהדרגה המבוארת לעיל, בחינת גדולתו ורוממותו יתברך בעצמו, מבחינת 'אורך אפים וגדל חסד', כנ"ל.

והנה, דוקא השפעה כזו יכולה לפעול סליחה וכפרת העוונות ('נושא עוון ועובר על פשע'), כי מצד הגדרים של סדר השתלשלות, מי שחטא ועבר על רצונו ית' הרי הוא אינו מרוצה לפניו ית' עוד, ובכך הרי יש הבדל והפסק בינו לבין הקב"ה. וכדי לתקן ענין זה לא די בהמשכת אור אלקי מוגבל הנתון בתוך הגדרים של סדר השתלשלות, שהרי מצד אור זה הנה אדם זה אינו ראוי לגילוי אור הקדושה ואין לו יחס גלוי עם ה'. אלא לזה יש צורך בהארה עליונה ביותר שלמעלה

במקומות אחרים בחסידות שבעולם התיקון בגלל הביטול וההתכללות שיש בו, נמשך השראת אור אין סוף מבחינת 'שלימותא דכולא', היינו, השראת והתגלות גדולתו יתברך העצמית, בניגוד לקליפה שדרגה זו נמשכת בה רק ע"י נפילה ושבירה, בהעלם והסתר גדול, 'והוא מוסתר ומכוסה אצלם, וימנע מרשעים אורם, שאינו מאיר אצלם בהתגלות, כ"א בחושך כפול ומכופל, עד שמכחשים בה', 'אמר נבל בלבו אין אלקים', ונראים ל'יש' ודבר בפני עצמו. משא"כ בסטרא דקדושה, שהם מקבלים חיות מגילוי אור פני ה'. . [משום] שהם בחינת 'כלים' להמשכת גילוי אלהותו ית' (תו"א בשלח סא, א – צוין בהגה"ת הצ"צ לעיל).

ואפשר שזהו גם כן פירוש "ארץ הרים ובקעות"⁷²:

— **כי אברהם, שהוא בחינת 'הר'**⁷³, **היינו, מדת החסד, הרי חסד זה נמשך מבחינת "ואנכי עפר ואפר", שהוא בחינת 'בְּקָעָה', בחינת ביטול כו'.**

מובא בגמרא: כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר (בראשית כב, יד) **"אשר יאמר היום בהר ה' יראה"**. הרי שאברהם, שהוא בחינת החסד, קשור לבחינת 'הר'.

והנה, חסד זה של אברהם ('הר') נמשך מבחינת 'ואנכי עפר ואפר' שהוא בחינת 'בקעה' (כמו בהפסוק 'ובקעות'), וכמבואר לעיל שהחסד של אברהם בא כתוצאה המגודל ביטולו ושפלו רוחו, ובגלל זה נתן מחייו ממש אל הזולת, ולא רק מהמותרות שלו (כמו החסד של ישמעאל וקליפה).

מה שאין כן בסטרא אחרא, כנוצר לעיל (שהחסד שלו נמשך מבחינת ישות).⁷⁴

72) מלבד הפירוש המובא לעיל בכך, שבבחינת 'ארץ', כנסת ישראל, ישנם בחינות 'הרים' – אש ואהבה, 'ובקעות' – ביטול ויראה

73) ראה פסחים פח, א.

74) ועיין מ"ש בד"ה 'ענין שניתנה תורה על הר סיני' [לקו"ת במדבר טו, ב – ג] – שם מבואר אשר הכלי להשראת והתגלות אלקות הוא הביטול דווקא, שאין הקב"ה שורה אלא במה שבטל אצלו. וכך הוא לגבי התורה, שעיקר עניינה ביטול הישות והמציאות של האדם לאלקות, ואין התורה מתגלה אלא במי שיש לו תחושת הביטול להשם. וזהו הטעם שהתורה ניתנה דווקא על הר סיני ולא על הר תבור וחרמון, כי הר סיני הוא 'מכין מכל טוריאי', ההר הנמוך ביותר מבין כל ההרים, וזה מורה על ענין השפלות רוח והביטול, להורות על כך שאלקות ותורה באה לידי גילוי רק בבחינת הביטול, כי הוא הכלי הראוי להתגלות אלקות, כנ"ל.

75) 'ישעי' נד, ז.

76) ועיין מ"ש מזה בד"ה 'כי התרים ימוש'. ובד"ה 'קול דודי'.

מכל הגדרים וההגבלות של סדר השתלשלות שבגלל גודל מעלתו בכחו לתקן ענין זה ולפעול כפרתו.

וזהו ענין גילוי י"ג מדות הרחמים, ש"מתגלה הארה ממדרגה גבוה מאד נעלה. . עד ששם שוין עוונות וזכיות ממש, לפיכך, יכול להיות שהעוונות יקובלו כזכיות ממש, מפני ששניהם שוין ממש בערך והשוואה א' כו", היינו "דלגבי", שניהם אינן בערך, ויכול להיות שהעון וחטא לרצון גמור יקובל שם כו" (סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקל).

ועל כן, אינו נמשך [רחמים גדולים' אלון] אלא במי שמשים את עצמו כשיריים, שהוא בחינת 'שקיעה' וביטול, שזה דייקא הוא הכלי לבחינת 'חותם בולט' שמלמעלה (כמבואר לעיל).⁷⁷

וזהו שכתוב⁷⁸ "כי פה אמר רם ונשא כו', מרום וקדוש אשכון, ואת נפא ושפל רוח כו".⁷⁹

פירוש הכתוב לפי פשוטו הוא, ש"זהו אמריו [של הקב"ה] אשר יאמר – 'אני שוכן במרום במקום קדוש, עם כל זה, אני עם הדכא ושפל רוח, להשגיח ולהחיות רוח שפלים' (מצו"ד).

אך, לאור המבואר לעיל יבואר אשר תחילת הכתוב הוא הסיבה והגורם לסופו (ולא רק ב' דברים שונים), והסברת הדברים היא:

דוקא מי שהוא בטל ושפל רוח בעצמו ('דכא ושפל רוח'), שם שוכן הקב"ה, שע"י בחינת 'חותם שוקע' מלמטה, נמשך מבחינת 'חותם בולט' מלמעלה ('רם ונשא'), כי הכלי להתגלות זאת מלמעלה הוא הביטול, כנ"ל.

(77) וכמו שמבואר באריכות על פסוק 'שימני כחותם על לבך' כו'.

(78) (ישעיה נ"ז [טו]).

(79) ועיין בזהר פרשת אמור (דף צ' סוף עמוד ב'), וב'מקדש מלך' שם.

~ המאמר בלשונו כפי שמופיע בלקוטי תורה ~

עם הוספת קצת סימני פיסוק, ופיתוח ראשית־יבות, וחילוק לקטעים

במרירות כו' כמ"ש מזה בד"ה כי החרים ימוש וכו' ה' שימני בחותם ודרך כלל הרים היינו אתעדל"ת בבחי' חותם בולט שמלמטה למעלה וזהו בחי' אש. אבל בקעות הוא בחי' חותם שוקע שמלמטה היינו בחינת ביטול ובחי' יראה בחי' משים עצמו כשיריים וע' מ"ש בד"ה שמע ישראל כפי' ונשב בגיא כו'. ובקעות לשון רבים כי יש ג"כ בחי' יראה תתאה ויראה עלאה כו' וכידוע אשר ד' אותיות הוי' הן דחילו ורחימו ורחימו ודחילו הרי ב"פ רחימו וב"פ דחילו. ואפשר שזהו הרים ובקעות ב' בחי' הרים ב' בחינות בקעות כו' והנה אתעדל"ע הנמשך מלמעלה ע"י אתעדל"ת שבבחי' מים דלתתא גדולה ועליונה י ותר מאתעדל"ע הנמשך ע"י אש [כי מבחי' אתעדל"ת שבבחי' חותם בולט שמלמטה נמשך מלמעלה בחי' חותם שוקע ומאתעדל"ת שבבחי' שקיעה וביטול נמשך אתעדל"ע גילוי בחי' חותם בולט דהיינו גילוי אור א"ס בלי לבושים המסתירים ולא יבנה עוד כו' וכמ"ש כ"ז ע"פ שימני בחותם הנ"ל וא"כ אתעדל"ת שבבחי' מים שהוא בחי' שקיעה וביטול משים עצמו כשיריים ממשך אתעדל"ע עליונה יותר ממה שנמשך על ידי אתעדל"ת בבחי' רשפי אש. ואפשר לומר שזה מרומז ג"כ כפי' ארץ הרים ובקעות שמחותם בולט שלמעלה נעשה למטה בחי' שקיעה וביטול כו' ולכן ארמי יעקב מים ליין להמשיך ברכה עליונה יותר (וע' בזהר בלק דף קפ"ט סע"א בע"א קצת) וזהו למטר השמים תשתה מים כאדם השותה לחבירו שיחזור וישתה לו. [פי' שזהו העלאת מיין נוקבין להמשיך מיין דוכרין הנק' מטר השמים. ועמ"ש ע"פ אם בחקתי כו' בענין ונתתי גשמיכם כו'. ואפשר עד"ז י"ל ג"כ ענין ניסוך המים שחיה בחג הסוכות כל שבעת ימי החג. כי הנה ענין ניסוך היין הוא בחינת שמחה והוא כמו חותם בולט ששמלמטה. בחי' שמחת הנפש באהבה רבה לה'. וזהו ענין שיר הלזים על היין. אבל ניסוך המים הוא בחי' חכמה כח מה בחי' ביטול שהוא בחי' חותם שוקע שמלמטה. והנה בשמיני עצרת אומרים מוריד הגשם

ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים. (מענין ארץ הרים ובקעות ברבות ס"פ ראה ובילקוט בשם הספרי ומענין למטר השמים ברבות בראשית פי"ג (דט"ז ב') בשלח ר"פ כ"ה (קמ"א ג') בקהלת רבה בפסוק והארץ לעולם עומדת ור"פ כל הנחלים הולכים אל הים גמרא פרק קמא דתענית (ד"ט ע"ב) פרק ב' דבבא בתרא (ד"ט סע"א). להבין מה שכתוב למטר כי ממטר הל"ל. הנה כתיב כי בצלם אלקים עשה את האדם פי' צלם הוא צורה בולטת שכשמדפיסים בה נעשה שוקע כמבואר גבי רצועות של תפילין של ראש שאדם הוא בחותם המתהפך משמאל של מעלה נעשה ימין למטה [כן הוא במשנת חסידים בתיקון תפילין פרק י"ד אות ה' שהאדם הוא לגבי ז"א בחותם המתהפך ועיין מ"ש מענין רצועות דתש"ר בד"ה שימני בחותם] והענין דכתיב לך ה' הגדולה והוא מדת חסדו שבאה מגדולתו ונהפך הוא למטה כדאשכחן באברהם אבינו ע"ה ואנכי עפר ואפר דהנה עיקר החסד להשפיע מחייו ולא ממותרות שלו שזו מדת ישמעאל רק כמו שמצינו שבחזרתו פרע הקפותיו שלא לומר שחיך קודמין מפני שמשים עצמו כשיריים וזהו בחינת מים שיורדין לעולם למקום נמוך [נמצא מבחי' מדת הגדולה שלמעלה נמשך למטה בחי' חסד דמ"ה שהוא הביטול להיות משים עצמו כשיריים וזהו הנמשל מחותם בולט שכשמדפיסים בו נעשה למטה בחי' שקיעה ועמ"ש בזה באריכות בד"ה שימני בחותם הנ"ל] והנה אהבת ה' בלב עמו כאש בוערה כדכתיב רשפיה רשפי אש כמו שהאש חפיצה במבעה לעלות למעלה בשרשה כן נפשות בני ישראל חפצן לדבקה בה' ולצאת מהנוף וזהו בחי' הסתלקות משמאל שלמעלה נעשה ימין למטה [ועמ"ש מזה ג"כ בסמוך בד"ה ויאכילך את המן] וזהו שכתוב ארץ הרים ובקעות ובאתעדל"ת הנה. לפיכך הם ב' בחי' אש ומים [פי' כי ארץ היא כנס"י יש בה הרים היינו אתעדל"ת בבחי' רצוא וזהו ענין באברהם שקראו הר כו' והרים לשון רבים כי יש כמה בחי' הר יש אהבה בשמחה ויש

וחדס דלבר ע"ש. אך משבח"ב שמעולם התהו נתהוה
 בחי' חסד דישמעאל אשר גם הוא פוזן אכן הפיזור בכדי
 להראות את עשרו ותפארת גדולתו ולהיות לו לשם
 ולתפארת. הפך מבחי' הביטול מבחי' עפר ואפר
 וממילא שאין משפיע רק מהמותרות שלו. והתהוות
 בחי' זה דנבראים היינו ע"י שבה"ב דייקא מעולם התהו
 שלפני האצילות שהיה החסד בבחי' גדולה בו' ועמ"ש
 מזהבד"ה ויהי בשלח פרעה בענין כמה ארך אפים לפניו
 בו' ע"ש. ועמ"ש בביאור על פ' שחורה אני בו' בענין
 כאהלי קדר בו' ע"ש. והאדם צריך לידבק במדות דעולם
 התיקון חסד דמ"ה בחי' בטול ולכן אפילו מגיע לו
 ריעותא מהגמילות חסד לא ימנע א"ע מלגמול חסד כיון
 שסבת החסד מחמת שמשים עצמו כשיריים בו' כנ"ל.
 והנה ע"י בחי' בטול זה יוכל להתגלות עליו מדותיו של
 הקב"ה ממש שהוא בחי' מדת גדולתו ית' בגילוי ממש
 כי ע"י בחי' שקיעה שמלמטה שהוא בחי' ביטול נמשך
 אתעדל"ע בבחי' חותם כולט הוא בחי' מדת גדולתו ית'
 משא"כ בסט"א שהוא בחי' יש נמשך משם רק ע"י
 שבירת הכלים וזהו ענין לעושי רצונו על אחת כמה
 וכמה. וכמ"ש במ"א שבעולם התיקון נמשך השראת
 אור א"ס מבחי' שלימותא דכולא בו'. ואפשר שזהו ג"כ
 פ' ארץ הרים ובקעות כי אברהם שהוא בחי' הר היינו
 מדת החסד הרי חסד זה נמשך מבחי' ואנכי עפר ואפר
 שהוא בחי' בקעה בחי' ביטול בו' משא"כ בסט"א כנ"ל
 ועמ"ש בד"ה ענין שניתנה תורה על הר סיני. וזהו
 לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כשיריים. כי הנה י"ג
 מדות הרחמים נק' רחמים גדולים כמ"ש וברחמים
 גדולים אקבצך שנמשכים מבחי' ולגדולתו אין חקר.
 שהם מבחי' ארך אפים וגדל חסד ועמ"ש מזה בד"ה כי
 ההרים ימוש. ובד"ה קול דודי. וע"כ אינו נמשך אלא
 במי שמשים א"ע כשיריים שהוא בחי' שקיעה וביטול
 שזה דייקא הוא הכלי לבחי' חותם כולט שמלמעלה
 וכמ"ש באריכות ע"פ שימני כחותם על לבך בו' וז"ש
 (ישעיה נ"ו) כי כה אמר רם ונשא בו' מרום וקדוש
 אשכון ואת דכא ושפל רוח בו' וע' בזה פ' אמור (ד"צ
 סע"ב) ובמק"מ שם:

שזהו המשכת מ"ד מלמעלה להיות נקלט גילוי אור א"ס
 ב"ה בנש"י מקרב איש ולב עמוק ועמ"ש מזה בד"ה
 תורה צוה וע"ז נאמר למטר השמים תשתה מים שכדי
 להמשיך המשכה עליונה זו דמטר השמים שבשמיני
 עצרת. הוא ע"י ניסוך המים בחג הסוכות. וזהו המשל
 הנ"ל כאדם השותה לחבירו כדי שיחזור וישתה לו והנה
 על פי זה יובן הפסוק מי אל כמוך נושא עון בו' לשארית
 נחלתו וארז"ל בפ"ב דר"ה (דף י"ז) דפי' לשארית היינו
 למי שמשים עצמו כשיריים. ויש לבאר תחלה ענין
 שבספרי מקובלים הקדמונים נק' המדות עליונות גג"ת
 גדולה גבורה תפארת היינו שמדת חסדו ית' נק' בשם
 גדולה רק בע"ח נזכר הכל חג"ת שנק' המדה בשם חסד
 ובפסוק כתיב ג"כ לך ה' הגדולה והגבורה בו'. והענין כי
 באמת בא"ס ב"ה לא שייך לומר שישפיע חסד רק
 מחמת כי לגדולתו אין חקר וכמ"ש ארך אפים וגדל חסד
 כי הנה באור פני מלך חיים ולהיותו ית' נק' ארך אפים
 ע"כ נמשך להיות וגדל חסד בו' וכמ"ש במ"א ולכן הוא
 חסד אין קץ ותכלית לחסדו הטוב וזהו מדת ורב חסד
 עיין בזה באדרת נשא (דקל"ג ע"ב) אמנם בחי' חסד זה
 שמצד הגדולה זהו דייקא במדת א"ס ב"ה אשר לגדולתו
 אין חקר כי הוא לבדו הוא קדמון לכל הקדומים כי
 גאה נאה בו' לכן לך הוי' דייקא הגדולה משא"כ בנבראים
 לא שייך מדה זו מאחר שהם באמת כלא חשיבי וכל
 ההשתלשלות הוא כטפה לגבי אוקיינוס ויותר מכן אין
 ערוך בו' לכן בכל סטרא דקדושה הוא בחי' ביטול ואין
 דכלא חשיבי נהפוך מבחי' גדולה ולכן נקרא ארץ
 ישראל בשם ארץ כנען לשון הכנעה וביטול כמ"ש לעיל.
 וזהו מדת חסד לאברהם שנמשך מבחי' ואנכי עפר ואפר
 ועד"ז אמר יעקב קמנתי מכל החסדים כמ"ש באגה"ק
 ע"ש. ומ"ש בע"ח מדת חסד ולא אמר גדולה היינו כי
 בע"ח מדבר בחסד דו"א דאצילות אשר הכלים הם
 בבחי' גבול ותכלית רל"ן אלפים רכבות פרסאות כמ"ש
 באגה"ק ד"ה איהו וחיוהי ולכן נק' זעיר אנפין משא"כ
 ארך אפים הוא אין סוף. ולכן בחסד דו"א נק' חסד דמ"ה
 בחי' ביטול שהכלים במלים ממש לא"ס ב"ה אבל בחי'
 וגדל חסד ורב חסד זהו בבחינת א"א שלמעלה
 מהאצילות כנ"ל וכמ"ש בזה שם בענין חסד דלגאז

מנדבים חודשיים – 25

לזכות	לזכות	לזכות	לזכות
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו	הרבנית הצדקנית, הרבנית חי' מושקא	הבחור התמים אליה סילפין	הרה"ת אברהם ישעי' בהרה"ת
ולזכות	***	שיתברך בכל טוב סלה	עובדי' ע"ה
***	***	***	שטראקס
לזכות	לזכות	לזכות	לזכות
הרה"ת ר' אברהם דוד	הרה"ת ר' נפתלי	הרה"ת ר' אברהם	דינה בת שבע בת
ומרת רחל לאה	מיכאלאווסקי וכל משפחתו	אברמסון וכל משפחתו	מאירה אסתר
טיברג	שיתברכו בכל טוב סלה	שיתברכו בכל טוב סלה	שתתברך בכל טוב סלה
***	***	***	***
לזכות	לזכות	לזכות	לזכות
לוי וזוגתו מרת רבקה	הרה"ת ר' אברהם	הרה"ת ר' חיים משה	הרה"ת ר' יהושע
לאה	אברמסון וכל משפחתו	והרה"ת ר' חיים משה	בירקאוויץ
ובניהם חי' מושקא, מנחם מענדל, ובתיה	שיתברכו בכל טוב סלה	מנחם מענדל ופעסיא	וכל משפחתו שיתברכו
מינא	***	שיתברכו בכל טוב סלה	בכל טוב סלה
געלב	לזכות	***	***
***	הרה"ת ר' שרגא פייעל	לזכות	לזכות
לזכות	בראוד	הרה"ת ר' ישראל מאיר	הרה"ת ר' יוסף
***	***	אברמסון וכל משפחתו	רסקין וכל משפחתו
לזכות	לזכות	שיתברכו בכל טוב סלה	שיתברכו בכל טוב סלה
***	***	***	***

שיתברכו בכל טוב סלה

לזכות

הת' מנחם מענדל בן
שיינא באשא

ליום הולדתו כ"ט תמוז

לברכה והצלחה בכל
המצטרך לו

לאריכות ימים ושנים
טובות

לזכות

אסתר בת

רחל

שתתברך בכל טוב סלה

לזכות

הילד חייל בצבאות ה'

אברהם זאב בן שיינא
באשא

ליום הולדתו כ"ב אלול

לשנת הצלחה רבה
ומופלגה בגו"ר

לזכות

ר' לוי יצחק הלוי

וזוגתו מרת חנה

קוריןסקי

וכל יוצאי חלציהם

ולזכות

'חדר מנחם' מלבורן
אוסטרליה

לעילוי נשמת

יחזקאל בן יוסף חיים

ולעילוי נשמת

רבקה בת יחזקאל

לעילוי נשמת

ר' ראובן בן ר' יוסף
רובינשטיין ע"ה נדבת

חתנו ר' מיכל קארצאג

לזכות

בת מצוה

יהודית

כ"ח תמוז תשע"ג

ולזכות אחיותיה חי'
מושקא, זעלדא, ואחיה
שרגא פיוויש, מנחם
מענדל

נדבת הוריו

מרדכי אברהם ישעיהו
וזוגתו מרת אסתר שפרה

טלזגר

לזכות הרב ומשפיע
שמואל לו, שימשיך
בעבודתו הקודש

מאת תלמידו

שאול גנוגלי

לזכות

World Trade
Copiers

ואברהם הולצברג

לזכות

לרפו"ש לשאול אליהו
שיחי' בן חנה רבקה
שתחי'

לזכות

מרת חנה מינא בת

שושנה אביבה

שתתברך בכל טוב סלה

לעילוי נשמת

הרחמים רבים כתריאל
שלום בן

הרחמים רבים חיים
יצחק ע"ה

נלב"ע ביום הש"ק ח'
תשרי תשס"ז

תנצב"ה

לזכות

הרה"ת ר' יונתן מיכאל
הכהן

בן ריסא, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לזכות

הרה"ת ר' נחמן דוב
שיחי'

בן מאלע, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר'
שמואל אייזיק הלוי ע"ה

פאפאק

נפטר ליל ש"ק פ'
במדבר, ה' סיון ערב חג
השבועות, התשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס על ידי ולזכות
משפחתו שיחי' לאורך
ימים ושנים טובות

לעילוי נשמת

בתייה בת שלמה הלוי
ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכות

ולרפואה שלימה וקרובה
עבור

חי' אלה שתחי' בת ריסא
ולזכות

עמנואל בן חי' סאשה

לזכות

רפו"ש ליוסף יצחק בן
אירים

ודורי בן אורה

לזכות אשר בן רינה
לזיווג משורש נשמתו

ולגאולה שלימה של עם
ישראל בקרוב ממש

מנדבים חודשיים - 50

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

לזכות

משפחת באבי'ג

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

לזכות

הרה"ת ר' שלום דובער

וזוגתו מרת חי' מושקא

גורביץ

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

לזכות

הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה

וזוגתו מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי' מושקא

בת שיינא מלכה

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם

רווחי

Refuah Sheleima for

Daniel Reuvein ben Dina

Donated

Anonymously

לזכות

משפחת אהרן

מנדבים חודשיים - 150

לזכות

ר' יעקב בן חנה שי'

גרסון

וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לזכות

הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו

שיחיו

ניומאן

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי

מזוני ובכולם רווחי

לעילוי נשמת

הרה"ת הר' אליהו ציון בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות

מרת סופי' בת גרז שתבדל לחיים טובים וארוכים

ולזכות

ר' חיים שמעון בן רחל, ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחיו

נדבת

אוריאל בן סופי'

וזוגתו מרת חנה טויבע בת חי' לאה

ומשפחתם שיחיו

להצלחה רבה בגו"ר

השליח הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת שטערנא שרה שיחיו

מינץ

לזכות

הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא שיחיו

מינץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירווי מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחיו

גורביץ

לזכות

כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירווי מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

לימוד התורה יומם ולילה

מוקם ב574 א.מפייר בולברד.

פתוח 20 שעות ביממה
בשעות 6:00 בבוקר עד 2:00 בלילה
(בכל יום בשבת ובחול)

היכל הלימוד
תפארת יצחק
שע"י יגדיל תורה

www.ChassidusOnline.org